

Hallituksen esitys Eduskunnalle lasten oikeuksien käyttöä koskevan eurooppalaisen yleissopimuksen hyväksymisestä ja laiksi sanotun yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi lasten oikeuksien käyttöä koskevan eurooppalaisen yleissopimuksen.

Yleissopimus avattiin allekirjoitettavaksi Strasbourgissa 25 päivänä tammikuuta 1996, jolloin sen allekirjoitti yhteensä seitsemän Euroopan neuvoston jäsenvaltiota, muiden mukana Suomi, Ruotsi ja Islanti. Sopimus tuli kansainvälisesti voimaan 1 päivänä heinäkuuta 2000, kun kolme jäsenmaata oli ilmaissut suostumuksensa noudattaa yleissopimusta. Sopimuksen on tällä hetkellä allekirjoittanut 26 jäsenvaltiota, joista 14 on sen hyväksynyt tai ratifioinut.

Yleissopimuksen tavoitteena on vahvistaa lasten oikeuksia siltä osin kuin ne mahdollistavat lapsen osallistumisen itseään koskeviin oikeudellisiin menettelyihin tuomioistuimissa tai vastaavanlaista valtaa käyttävissä hallinnollisissa viranomaisissa. Menettelyllisillä oikeuksilla tarkoitetaan esimerkiksi tiedonsaantioikeutta asiakirjoista, oikeutta ilmaista oma näkemyksensä oikeudenkäynnissä tai oikeutta saada edustaja oikeuskäsittelyä varten. Sen lisäksi, että yleissopimus vahvistaa lasten oikeuksia, se asettaa myös velvollisuuksia oikeusviranomaisille ja lasten edustajille muokata päätöksentekomenettelyään si-

ten, että lapset voivat paremmin toteuttaa oikeuksiaan.

Yleissopimus täydentää Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksien yleissopimuksen 4 artiklaa, jonka mukaan sopimusvaltioiden tulee ryhtyä kaikkiin tarpeellisiin lainsäädännöllisiin, hallinnollisiin ja muihin toimiin yleissopimuksessa tunnustettujen oikeuksien toteuttamiseksi.

Allekirjoittaessaan tai tallettaessaan ratifiointi-, hyväksymis- tai liittymiskirjansa kunakin valtion tulee nimetä selityksessään vähintään kolme oikeusviranomaisessa käsiteltävää perheoikeudellisten asioiden ryhmää, joihin tätä yleissopimusta sovelletaan. Esityksessä ehdotetaan, että Suomi nimeäisi mainituiksi ryhmiksi isyyden vahvistamista, lapseksiottamista ja huostaanoton tuomioistuinkäsittelyä koskevat oikeudelliset menettelyt.

Suomen voimassaoleva kansallinen lainsäädäntö vastaa yleissopimuksen sisältöä. Yleissopimuksen hyväksyminen ei edellytä ehdotetun voimaansaattamislain ja -asetuksen lisäksi muita säädösmuutoksia.

Esitykseen sisältyvä laki esitetään tulevaisuudessa voimaan tasavallan presidentin asetuksella säädettävänä ajankohtana samanaikaisesti sopimuksen kanssa.

PERUSTELUT

1 Nykytila

Euroopan neuvoston ministerikomitea hyväksyi 16 marraskuuta 1995 lasten oikeuksien käyttöä koskevan eurooppalaisen yleissopimuksen, joka avattiin allekirjoitettavaksi parlamentaarisen yleiskokouksen yhteydessä 25 tammikuuta 1996. Suomi allekirjoitti yleissopimuksen tuolloin kuuden muun maan muassa. Yleissopimuksen on tällä hetkellä allekirjoittanut yhteensä 26 Euroopan neuvoston jäsenvaltiota, joista 14 on ratifioinut tai hyväksynyt yleissopimuksen. Yleissopimus tuli kansainvälisesti voimaan 1 heinäkuuta 2000 kolmen jäsenvaltion ilmaistua noudattavansa yleissopimusta.

2 Esityksen tavoitteet ja suhde Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksien yleissopimukseen

Lasten oikeuksien käyttöä koskevan eurooppalaisen yleissopimuksen tavoitteena on sen 1 artiklan mukaan edistää lasten oikeuksia, turvata lasten oikeudet oikeudellisissa menettelyissä ja varmistaa, että lapset saavat tarvittavia tietoja ja voivat osallistua oikeusviranomaisissa heitä koskevien asioiden käsittelyyn. Yleissopimus on laadittu täydentämään Yhdistyneiden kansakuntien (YK) yleissopimusta lapsen oikeuksista (SopS 60/1991), jonka Suomi ratifioi 20 kesäkuuta 1991. Lapsen oikeuksien yleissopimuksen 4 artiklan mukaan sopimusvaltioiden tulee ryhtyä kaikkiin tarpeellisiin lainsäädännöllisiin, hallinnollisiin ja muihin toimiin yleissopimuksessa tunnustettujen oikeuksien toteuttamiseksi.

3 Sopimuksen sisältö ja sen suhde Suomen lainsäädäntöön

Yleissopimuksen pääasiallinen sisältö koskee lapsen oikeudenkäynteihin ja muihin vastaaviin oikeudellisiin menettelyihin liittyviä oikeuksia sekä oikeusviranomaisten ja

lapsen edustajien velvollisuuksia lapsen oikeuksien toteuttamiseksi. Yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluu lasta koskevien asioiden käsittely oikeusviranomaisessa. Esimerkkeinä lasta koskevista asioista on mainittu perheeseen liittyvät, erityisesti vanhempainvastuun toteuttamista, kuten asumista ja tapaamisoikeutta koskevat oikeudenkäynnit.

Allekirjoittaessaan tai tallettaessaan ratifiointi-, hyväksymis- tai liittymiskirjansa Euroopan neuvoston pääsihteerille kunkin jäsenvaltion tulee nimetä ilmoituksessa vähintään kolme oikeusviranomaisessa käsiteltävää perheoikeuden ryhmää, joihin tätä yleissopimusta sovelletaan. Esityksessä ehdotetaan, että Suomi nimeäisi mainituiksi perheoikeudellisten asioiden ryhmiksi isyyden vahvistamista, lapseksiottamista ja huostaanoton tuomioistuinkäsittelyä koskevat asiat.

Isyyden vahvistamista koskevasta oikeudenkäynnistä säädetään isyyslain (700/1975) 4 luvussa. Isyyden vahvistamista koskeva kante aktualisoituu tilanteessa, jossa lapsen vanhemmat eivät ole olleet lapsen syntymän aikaan avioliitossa eikä lapselle ole ilmoitettu ja hyväksytty isää isyyslain 3 luvussa tarkoitettua tunnustamismenettelyä käyttäen.

Lapseksiottamisen tarkoituksena on lapseksiottamisesta annetun lain (153/1985) 1 §:n mukaan edistää lapsen parasta vahvistamalla lapsen ja vanhemman suhde lapseksiottettavan ja lapseksiottajan välille biologisista sukulaisuussuhteista riippumatta.

Huostaanotolla siirretään lastensuojelullisista syistä lastensuojelulain (417/2007) 45 §:n 1 momentin mukaan oikeus päättää lapsen olinpaikkaa, hoitoa, kasvatusta, valvontaa ja muuta huolenpitoa koskevista asioista lapsen huoltajilta sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle. Huostaanotetun lapsen sijaishuolto voidaan järjestää perhehoitona, laitoshuoltona taikka muulla lapsen tarpeiden edellyttämällä tavalla. Jos lapsen huoltaja tai 12 vuotta täyttänyt lapsi vastustaa huostaanottoa tai siihen liittyvää sijaishuoltoon si-

joittamista, asian ratkaisee lastensuojelutoimenpiteistä vastaavan viranhaltijan sijaan hallinto-oikeus mainitun viranhaltijan hakeuksesta.

Isyyden vahvistaminen, lapseksiottaminen ja huostaanotto ovat keskeisiä lapsen oikeusasemaan liittyviä oikeudellisia menettelyjä, joilla kaikilla on läheinen liittymä Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksien yleissopimukseen ja jotka on mainittu yleissopimuksen selosteosan 17 kappaleen esimerkkiluettelossa. Lapsen oikeuksien sopimuksen 7 artiklan 1 kappaleen mukaan lapsella on oikeus, mikäli mahdollista, oikeus tuntea vanhempansa ja olla heidän hoidettavanaan. Isyyden vahvistaminen on keskeinen edellytys tämän oikeuden toteutumiselle. Saman asiakirjan 9 artiklan mukaan sopimusvaltioiden tulee taata, ettei lasta eroteta vanhemmistaan heidän tahtonsa vastaisesti paitsi, kun toimivaltaiset viranomaiset, joiden päätökset voidaan saattaa tuomioistuimen tutkittaviksi, toteavat soveltuvien lakien ja menettelytapojen mukaisesti sen olevan lapsen edun mukaista. Sopimuksen 20 artiklan 1 kappaleen mukaan lapsella, joka on tilapäisesti tai pysyvästi vailla perheen turvaa tai jonka edun mukaista ei ole antaa hänen pysyä perhepiirissä, on oikeus valtion antamaan erityiseen suojeluun ja tukeen. Lapsen vaihtoehtoinen hoito voidaan tällöin toteuttaa 3 kappaleen mukaan muun muassa sijaisperhejärjestelyllä, sijoittamalla lastensuojelulaitokseen tai lapseksiottamisen kautta.

Lapsen huoltoa, asumisoikeutta ja tapamisoikeutta koskevia oikeudenkäyntejä ei ole valittu niiden kolmen perheoikeudellisten asioiden ryhmään, joihin lapsen oikeuksien käyttöä koskevaa yleissopimusta sovelletaan. Lapsen huoltoa, asumisoikeutta ja tapamisoikeutta koskevissa oikeudenkäynneissä asianosaisina ovat lapsen vanhemmat. Lapsi ei oikeudellisesti katsoen ole riidan osapuoli, sillä on pidetty lapsen edun mukaisena, että hän ei joudu mukaan huoltoa koskevaan riitaan sillä tavoin kuin hän joutuisi asianosaisen asemassa. Sen vuoksi myöskään ne menettelylliset oikeudet, joita esimerkiksi yleissopimuksen 4 ja 5 artiklat koskevat, eivät lapsen huoltoa koskevassa oikeudenkäynnissä käy ajankohtaisiksi.

Valituista perheoikeudellisista asiaryhmistä johtuen yleissopimuksen sisältöä verrataan seuraavassa isyyslakiin, lapseksiottamisesta annettuihin säädöksiin (laki ja asetus (508/1997) lapseksiottamisesta) ja lastensuojelulakiin. Seuraavassa selostetaan artikla-kohtaisesti sopimusvelvoitteiden sisältöä ja arvioidaan, miten nämä velvoitteet täytetään niissä perheoikeudellisissa asioissa, jotka ehdotetaan nimettäväksi. Artiklakohtainen arviointi rajoittuu artikloihin 1—14, koska artiklat 15—26 eivät sopimusteknisen luonteensa vuoksi liity jäsenvaltioiden lasten oikeuksien käyttöä koskeviin kansallisiin sopimusvelvoitteisiin.

I luku **Yleissopimuksen soveltamisala ja tarkoitus sekä määritelmät**

1 artikla. *Yleissopimuksen soveltamisala ja tarkoitus.* Artiklan 1 kappaleen mukaan yleissopimusta sovelletaan alle 18-vuotiaisiin lapsiin.

Artiklan 2 kappaleessa todetaan yleissopimuksen tavoitteeksi lasten etujen mukainen oikeuksien edistäminen, lasten menettelyllisten oikeuksien turvaaminen ja näiden oikeuksien käytön helpottaminen varmistamalla, että lapset saavat joko itse tai toisten henkilöiden tai toimielinten kautta tietoa ja että he saavat osallistua oikeusviranomaisessa heitä koskevien asioiden käsittelyyn.

Artiklan 3 kappaleessa tarkennetaan, että yleissopimuksessa lapsia koskevien asioiden käsittelyä oikeusviranomaisessa ovat perheeseen liittyvät, erityisesti vanhempainvastuun toteuttamista, kuten lasten asumista ja tapamisoikeutta koskevat oikeudenkäynnit.

Artiklan 4 kappaleessa veloitetaan valtiot allekirjoittaessaan tai tallettaessaan ratifiointi-, hyväksymis- tai liittymiskirjansa nimeämään Euroopan neuvoston pääsihteerille osoitetussa selityksessä vähintään kolme oikeusviranomaisessa käsiteltävää perheoikeudellisten asioiden ryhmää, joihin yleissopimusta tulee soveltaa.

Artiklan 5 kappaleessa annetaan sopimuspuolille mahdollisuus uudella selityksellä nimetä muita perheoikeudellisten asioiden ryhmiä, joihin yleissopimusta tulee soveltaa, tai antaa tietoa 5 artiklan, 9 artiklan 2 kappaleen

leen, 10 artiklan 2 kappaleen ja 11 artiklan soveltamisesta.

Artiklan 6 kappaleessa tarkennetaan, että mikään yleissopimuksessa ei estä sopimuspuolia soveltamasta sääntöjä, jotka ovat lasten oikeuksien käytön ja edistämisen kannalta edullisempia.

Yleissopimuksen soveltamisalaa koskeva ikäraja vastaa Suomen kansallisessa lainsäädännössä asetettua täysi-ikäisyysikärajaa. Holhoustoimesta annetun lain (442/1999) 2 §:ssä määritellään alaikäiseksi henkilö, joka on alle 18-vuotias. Samaa alaikäisyysikärajaa sovelletaan myös kaikessa erityislainsäädännössä kuten lapsen isyydestä, lapseksiottamisesta ja lastensuojelusta annetuissa laeissa.

Suomen kansallinen lainsäädäntö on siten yhdenmukainen yleissopimuksen 1 artiklan kanssa. Alaikäisellä on kuitenkin myös itsenäistä vaikutusvaltaa häntä koskevilla oikeudellisilla menettelyillä siten kuin erityislainsäädännössä säädetään. Näitä vaikutusmahdollisuuksia selostetaan jäljempänä erityisesti 3—5 artiklojen yhteydessä.

2 artikla. Määritelmät. Yleissopimuksen 2 artiklassa määritellään sopimuksessa käytetyt keskeiset termit. ”Oikeusviranomaisella” tarkoitetaan 2 artiklan a kohdan mukaan tuomioistuinta tai hallinnollista viranomaista, jolla on vastaavat valtuudet. ”Vanhempainvastuunkantajilla” tarkoitetaan b kohdan mukaan lapsen vanhempia ja muita henkilöitä tai toimielimiä, joilla on oikeus huolehtia joistakin tai kaikista vanhemmille kuuluvista velvollisuuksista. ”Edustajalla” tarkoitetaan c kohdan mukaan henkilöä, kuten lakimiestä, tai toimielintä, joka on nimetty toimimaan oikeusviranomaisessa lapsen puolesta. Yleissopimuksen selosteosan 25 kappaleen mukaan ”edustajalla” voidaan tarkoittaa muiden muassa lastensuojeluviranomaisia. ”Asianmukaisilla tiedoilla” tarkoitetaan d kohdan mukaan tietoja, jotka ovat lapsen ikään ja arviointikykyyn nähden sopivia ja joita annetaan lapselle, jotta tämä kykenisi käyttämään oikeuksiaan täysimääräisesti, ellei tällaisten tietojen antaminen ole ristiriidassa lapsen hyvinvoinnin kanssa.

Määritelmät vastaavat yleisesti ottaen Suomen lainsäädännössä käytössä olevia käsitteitä. Vanhempainvastuun sijaan suomalai-

nessa käsitteistössä käytetään kuitenkin yleensä suppeampaa lapsen huollon käsitettä, jolla tarkoitetaan toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on turvata lapsen tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi lapsen yksilöllisten tarpeiden ja toivomusten mukaisesti. Voidaan sanoa, että lapsen huoltajilla tarkoitetaan Suomessa niitä vanhempainvastuunkantajia, joille on annettu vastuu lapsen hullosta. Lapsen hullosta ja tapaamisoikeudesta annetussa laissa (361/1983) tämä on muotoiltu siten, että lapsen huoltajia ovat hänen vanhempansa tai henkilöt, joille lapsen huolto on uskottu (3 §). Muissa kuin henkilöä koskevilla asioissa alaikäistä edustavat yleensä hänen edunvalvojansa, jotka ovat holhoustoimesta annetun lain (442/1999) 4 §:n mukaan samalla hänen huoltajiaan. Tuomioistuin voi määrätä myös muun henkilön alaikäisen edunvalvojaksi, esimerkiksi tilanteessa, jossa huoltajan ja lapsen välillä on eturistiriitä.

II luku **Lasten oikeuksien käyttämistä edistävät menettelytavat**

A. **Lapsen menettelylliset oikeudet**

3 artikla. Oikeus saada tietoja ja ilmaista omat näkemyksensä oikeudenkäynnissä. Yleissopimuksen 3 artiklan mukaan lapselle, jolla katsotaan olevan kansallisen lainsäädännön nojalla riittävä arviointikyky, tulee häntä koskevien oikeusviranomaisessa käsiteltävien asioiden yhteydessä turvata ja hänellä tulee olla oikeus pyytää kolmenlaisia oikeuksia: 1) saada kaikki asiaan liittyvät tiedot, 2) tulla kuulluksi ja ilmaista omat näkemyksensä, ja 3) saada tieto näiden näkemysten noudattamisesta mahdollisesti aiheutuvista seurauksista ja minkä tahansa päätöksen mahdollisista seurauksista.

Isyyden vahvistaminen

Isyyslain 22 §:n mukaan isyyden vahvistamista koskeva kanneoikeus on lapsella ja miehellä, jonka tunnustamista ei maistraatti ole hyväksynyt. Lapsen puolesta puhevaltaa käyttää isyyslain 24 §:n 1 momentin nojalla lastenvalvoja tai lapsen äiti, jonka hoidossa lapsi on. Isyyslain 24 §:n 2 momentin mu-

kaan alaikäiselle, jolla oikeudenkäymiskaaren 12 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan on oikeus itse käyttää puhevaltaa henkilöään koskevassa asiassa, on varattava tilaisuus tulla kuulluksi isyyden vahvistamista koskevassa oikeudenkäynnissä. Mainittu oikeudenkäymiskaaren 12 luvun säännös viittaa 15 vuotta täyttäneisiin alaikäisiin. 15 vuotta täyttäneen alaikäisen rinnakkainen puhevalta ei tuo hänelle pelkästään oikeutta tulla kuulluksi ja ilmaista omat näkemyksensä, vaan myös oikeuden saada kaikki asiaan liittyvät tiedot mukaan lukien tiedot vaihtoehtoisista seurauksista. Isyyslaki turvaa 15 vuotta täyttäneelle lapselle yleissopimusta laajemmat mahdollisuudet vaikuttaa itseään koskevaan päätöksentekoon.

Alaikäisen asianosaisasemaan perustuvaa yleistä tiedonsaantivelvollisuutta vahvistaa isyyslain 43 §:n 2 momentti, jonka mukaan lastenvalvojan on varattava 15 vuotta täyttäneelle lapselle tilaisuus osallistua isyyden selvittämistä koskevaan neuvotteluun soveltuvin osin lapsen äidin ohella. Lastenvalvojan on isyyslain 7 §:n mukaan muun muassa selostettava neuvottelussa isyyden vahvistamisen vaikutukset lapsen oikeudellisen ja taloudellisen aseman kannalta sekä ne toimenpiteet, joihin hänen tulee ryhtyä isyyttä koskevien tietojen hankkimiseksi.

Lapseksiottaminen

Lapseksiottamisesta annetun lain 8 §:n mukaan lapseksiottamista ei voida vahvistaa tuomioistuimessa ilman lapseksiottettavan suostumusta, jos lapsi on täyttänyt 12 vuotta ja hän voi ilmaista tahtonsa. Lapseksiottamista ei myöskään voida vahvistaa vastoin 12 vuotta nuoremman lapsen tahtoa, jos lapsi on niin kehittynyt, että hänen tahtonsa voidaan kiinnittää huomiota. Lapsen mielipiteen selvittää kunnan sosiaalihuollon toimielimen ottolapsineuvonnasta vastaava viranhaltija tai sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön luvan saanut ottolapsitoimiston työntekijä.

Lapseksiottamisesta annetun asetuksen 1 §:ssä säädetään, että ottolapsineuvonnan antajan on henkilökohtaisesti keskusteltava alaikäisen lapseksiottettavan kanssa, jos se lapsen ikä ja kehitystaso huomioon ottaen on mahdollista. Keskustelussa on pyrittävä sel-

vittämään, miten lapsi suhtautuu lapseksiottamiseen sekä onko lapsen mielipide asiasta vakaa ja pysyvä. Jotta ottolapsineuvonnan antaja pystyy luomaan käsityksen siitä, onko lapsen mielipide asiasta lapseksiottamisasetuksessa mainituin tavoin vakaa ja pysyvä, hänen tulisi keskustelun kuluessa antaa lapselle kaikki se tieto, mikä lapselle voidaan antaa hänen kehitystasonsa huomioon ottaen. Lapsen mielipiteen vakauden ja pysyvyyden selvittämiseen sisältyy myös lapsen mielipiteen vaikutusten selostaminen yli 12-vuotiaalle. Selvitys tulee antaa myös tätä nuoremalle, jos hän on niin kehittynyt, että hänen tahtonsa voidaan kiinnittää huomiota. Keskustelun päätyttyä 12 vuotta täyttäneelle lapseksiottettavalle on varattava tilaisuus antaa suostumuksensa asiakirjalla, jonka tulee lapseksiottamisesta annetun lain 11 §:n mukaan olla päivätty ja jonka allekirjoittaa suostumuksen antaja.

Lapseksiottamisasia on luonteeltaan hakeumusasia, jonka panevat vireille lapseksiottaja tai lapseksiottajat yhdessä. Tuomioistuimen on kuitenkin omasta aloitteestaan määrättävä hankittavaksi kaikki se selvitys, joka on tarpeen lapseksiottamisen vahvistamista koskevan asian ratkaisemiseksi. Tuomioistuimen on myös lapseksiottamisesta annetun lain 30 ja 31 §:n mukaan tarvittaessa kuultava kaikkia niitä henkilöitä, jotka voivat antaa tietoja lapseksiottamista koskevasta asiasta, ellei se katso kuultavan mielipiteen tulleen jo luotettavasti selvitettyksi esimerkiksi ottolapsineuvonnan yhteydessä.

Huostaanoton tuomioistuinkäsittely

Lastensuojelulain 4 §:ssä on säädetty lastensuojelun keskeisistä periaatteista. Pykälän 2 momentin 6 kohdassa tähdennetään, että lapsen etua arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota siihen, miten eri toimenpidevaihtoehdot ja ratkaisut turvaavat lapselle mahdollisuuden osallistumiseen ja vaikuttamiseen omissa asioissaan. Lain 5 §:n mukaan lapselle on hänen ikäänsä ja kehitystasoaan vastaavalla tavalla turvattava oikeus saada tietoa häntä koskevassa lastensuojeluasiassa ja mahdollisuus esittää siinä mielipiteensä. Lapsen tai nuoren mielipiteisiin ja toivomuk-

siin tulisi myös kiinnittää erityistä huomiota lastensuojelun eri vaiheissa.

Lain 20 §:n mukaan lastensuojelua toteuttaessa on selvittävä lapsen toivomukset ja mielipide sekä otettava ne huomioon lapsen iän ja kehitystason edellyttämällä tavalla. Lapsen mielipide on selvittävä hienovaraisesti sekä siten, että tästä ei aiheudu tarpeettomasti haittaa lapsen ja hänen vanhempiansa tai muiden läheisten ihmisten välisille suhteille. Lapsen mielipiteen selvittämisen tapa ja pääasiallinen sisältö on kirjattava lasta koskeviin asiakasasiakirjoihin. 12 vuotta täyttäneelle lapselle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi hallintolain (434/2003) 34 §:n mukaisesti häntä itseään koskevassa lastensuojeluasiassa. Lapsen mielipide voidaan jättää selvittämättä vain, jos selvittäminen vaarantaisi lapsen terveyttä tai kehitystä tai jos se on muutoin ilmeisen tarpeetonta. Lain 42 §:n 1 momentissa on vielä erityisesti korostettu lapsen mielipiteen selvittämistä ja kuulemista 20 §:n mukaisesti ennen päätöstä lapsen huostaanotosta, sijaishuollosta ja huostassapidon lakkaamisesta.

Hallintolain 34 §:n nojalla asianosaiselle on ennen asian ratkaisemista varattava tilaisuus lausua mielipiteensä asiasta sekä antaa selityksensä sellaisista vaatimuksista ja selvityksistä, jotka saattavat vaikuttaa asian ratkaisuun. Hallintolain 34 §:ään liittyy läheisesti saman lain 36 §, jonka mukaan kuulemisilmoituksen yhteydessä on toimitettava kuulemisen kohteena olevat asiakirjat alkuperäisinä tai jäljennöksinä taikka varattava muutoin tilaisuus tutustua niihin.

12 vuotta täyttäneellä lapsella on lisäksi lastensuojelulain 21 §:n mukaan oikeus käyttää huoltajan tai muun laillisen edustajan ohella erikseen puhevaltaansa itseään koskevassa lastensuojeluasiassa. Alaikäisen puhevalta ei tuo hänelle pelkästään oikeutta tulla kuulluksi ja ilmaista omat näkemyksensä, vaan myös oikeuden saada kaikki asiaan liittyvät tiedot mukaan lukien tiedot vaihtoehdoisista seurauksista.

Edellä mainittuja lastensuojelulain ja hallintolain yleisiä säännöksiä tulee soveltaa myös huostaanoton tuomioistuinkäsittelyssä. Näiden säännösten lisäksi lastensuojelulain 86 §:n mukaan lasta voidaan kuulla henkilökohtaisesti hallinto-oikeudessa tai korkeim-

massa hallinto-oikeudessa lastensuojeluasiassa käsitellessä, jos lapsi sitä pyytää tai siihen suostuu. Kuulemisen yhteydessä lapselle ei kuitenkaan saa antaa sellaisia tietoja, jotka voisivat vakavasti vaarantaa hänen terveytensä tai kehitystään. Alle 12-vuotiasta lasta voidaan kuitenkin kuulla henkilökohtaisesti vain, jos kuuleminen on välttämätöntä asian ratkaisemiseksi ja siitä ei arvioida aiheutuvan lapselle merkittävää haittaa.

Edellä todetun perusteella Suomen kansallinen lainsäädäntö täyttää yleissopimuksen 3 artiklan asettamat velvoitteet mainituissa kolmessa perheoikeudellisessa asiaryhmässä. Artiklan mukaiset oikeudet tulee turvata lapselle, jolla katsotaan olevan kansallisen lainsäädännön nojalla riittävä arviointikyky. Isyyden vahvistamisen osalta artiklan velvoitteet toteutuvat 15 vuotta täyttäneille alaikäisille. Lapseksiottamisasioissa artiklan velvoitteet toteutuvat kaikille 12 vuotta täyttäneille ja sitä nuoremmille lapsille, jos lapsi on niin kehittynyt, että hänen tahtonsa voidaan kiinnittää huomiota. Huostaanoton tuomioistuimenmenettelyssä lapsen 3 artiklan mukaiset oikeudet toteutuvat 12 vuotta täyttäneille lapsille.

Kaikissa kolmessa edellä mainitussa menettelyssä lapsen tiedonsaantioikeutta ja vaikutusmahdollisuuksia tukevat sosiaalihuollon viranomaiset. Etenkään lapsen tiedonsaantioikeuksia ei toteuteta välttämättä suorassa tuomioistuimenmenettelyssä. Yleissopimuksen 1 artiklan 2 kappaleen mukaan lapset voivat saada tietoja joko itse tai toisten henkilöiden tai toimielinten kautta. Tällaisena toimieliimenä voi toimia esimerkiksi lastenvalvoja, otolapsineuvonnan antaja tai lastensuojeluviranomainen, kun hän toteuttaa lakiin perustuvaa tiedonantovelvollisuuttaan.

4 artikla. *Oikeus pyytää erityisedustajan määräämistä.* Yleissopimuksen 4 artikla koskee lapsen oikeutta pyytää, ellei 9 artiklasta muuta johdu, joko itse tai toisten henkilöiden tai toimielinten välityksellä erityisedustajaa itseään koskevien asioiden oikeuskäsittelyyn, milloin kansallinen laki estää vanhempainvastuunkantajia edustamasta lasta vanhempien ja lapsen eturistiriitojen vuoksi. Valtiot voivat rajoittaa sanotun oikeuden lapsiin, joilla kansallisen lainsäädännön mukaan katsotaan olevan riittävä arvi-

ointikyky. Artiklassa viitattu 9 artikla koskee vastaavasti oikeusviranomaisen valtaa nimetä lapselle edustaja oikeudenkäyntiä varten lapsen omasta oikeudesta riippumatta.

Isyyden vahvistaminen

Isyyden vahvistaminen on yleisissä tuomioistuimissa käsiteltävä asia, jota koskevista menettelysäännöksistä säädetään oikeudenkäymiskaaren 12 luvun 4 a §:ssä säädetään, että tuomioistuimissa, jossa oikeudenkäynti on vireillä, voi viran puolesta määrätä asianosaiselle edunvalvojan oikeudenkäyntiä varten, jos asianosaisen edunvalvoja on esteellisyyden vuoksi tai muusta syystä estynyt käyttämästä siinä puhevaltaa ja jos asianosainen on sairauden, henkisen toiminnan häiriintymisen, heikentyneen terveydentilan tai muun vastaavan syyn vuoksi kykenemätön valvomaan etuaan oikeudenkäynnissä. Edunvalvojaan sovelletaan tällöin holhoustoimesta annetun lain (442/1999) säännöksiä. Holhoustoimesta annetussa laissa on lisäksi edunvalvojan esteellisyyttä koskeva säännös (11 §), jonka nojalla tuomioistuin voi määrätä edunvalvojalle sijaisen.

Isyyslain 22 §:n 1 momentin nojalla lapsella on oikeus ajaa isyyden vahvistamista koskevaa kannetta eli hänellä on asianosaisasema. Isyyden vahvistamista koskevassa oikeudenkäynnissä alaikäisen lapsen puhevaltaa käyttää isyyslain 24 §:n nojalla kunnan sosiaalitoimeen kuuluva lastenvalvoja. Lapsen äidillä, jonka hoidettavana lapsi on, on oikeus yhtäläisesti edustaa lasta. Isyyden vahvistamista koskevaa kannetta ei voida viittatoista vuotta nuoremman lapsen puolesta ajaa vastoin äidin tahtoa, jos äiti, jonka huollossa tai hoidettavana lapsi on, vastustaa oikeudenkäyntiä. Jos isyyden vahvistamista koskeva asia etenee tuomioistuimeen, lapsi voi pyytää tuomioistuinta määräämään hänelle edunvalvojan sijaisen oikeudenkäyntiä varten oikeudenkäymiskaaren 12 luvun 4 a §:n perusteella tai holhoustoimesta annetun lain 11 §:n perusteella. Tämä oikeus ei ole sidottu lapsen oman puhevallan käyttöä koskevaan 15 vuoden ikärajaan (isyyslain 24 §:n 2 momentti ja oikeudenkäymiskaaren 12 luvun 1 §:n 2 momentti). Koska tuomiois-

tuin on oikeudenkäymiskaaren 12 luvun 4 a §:n mukaan velvollinen toimimaan viran puolesta, erillistä toimintapyyntöä ei tarvita. Riittää, kun eturistiriita tuodaan tuomioistuimen tietoon joko suoraan tai esimerkiksi lastenvalvojan välityksellä.

Lapseksiottaminen

Lapseksiottamisesta annetun asetuksen 17 §:n mukaan jos alaikäisen lapseksi otettavan etu on ristiriidassa tai saattaa joutua ristiriitaan hänen huoltajansa tai holhoojansa edun kanssa käsiteltäessä lapseksiottamisen vahvistamista koskevaa asiaa tuomioistuimissa, tuomioistuimen on viran puolesta huolehdittava siitä, että uskottu mies (vuonna 1999 uudistetun terminologian mukaan edunvalvoja) määrätään valvomaan lapseksi otettavan oikeutta asiassa. Kuten edellä, erillistä toimintapyyntöä ei tarvita, sillä tuomioistuimen on viran puolesta arvioitava asetuksen 17 §:n mukaan edunvalvonnan tarve eturistiriitatilanteessa. Riittää, kun tieto eturistiriitatilanteesta tuodaan tuomioistuimen tietoon joko suoraan tai otollapsineuvojan kanssa käydyn keskustelun välityksellä.

Huostaanoton tuomioistuinkäsittely

Jo ennen huostaanottoasian tuomioistuinkäsittelyä lapselle tulee määrätä lastensuojelulain 22 §:n mukaan edunvalvoja käyttämään huoltajan sijasta lapsen puhevaltaa, jos 1) on perusteltu syy olettaa, ettei huoltaja voi puolueettomasti valvoa lapsen etua asiassa; ja 2) edunvalvojan määrääminen on tarpeen asian selvittämiseksi tai muutoin lapsen edun turvaamiseksi. Hakemuksen edunvalvojan määräämiseksi voi tehdä holhousviranomaisen, sosiaalihuollosta vastaava toimielin tai huoltaja itse. Vaikka alaikäistä itseään ei ole mainittu hakemuksen tekijänä, on lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä velvollisuus tehdä hakemus lapsen puolesta lastensuojelulain 24 §:n 1 momentin nojalla.

Ellei edunvalvojaa ole määrätty ennen tuomioistuinkäsittelyä, voidaan edunvalvoja määrätä tuomioistuimissa hallintolainkäyttölain (586/1996) 19 a §:n perusteella. Hallintolainkäyttölain 19 a §:n mukaan tuomioistuimissa, jossa oikeudenkäynti on vireillä, voi vi-

ran puolesta määrätä asianosaiselle edunvalvojan oikeudenkäyntiä varten, jos asianosaisen edunvalvoja on esteellisyyden vuoksi tai muusta syystä estynyt käyttämästä siinä puhevaltaa. Kuten yllä, koska tuomioistuin on velvollinen toimimaan viran puolesta, erillistä toimintapyyntöä ei tarvita, kun eturistiriita tuodaan tuomioistuimen tietoon joko suoraan tai esimerkiksi sosiaalityöntekijän välityksellä.

Yleissopimuksen 4 artiklan mukaan valtiot voivat rajoittaa erityisedustajan nimeämistä koskevan oikeuden lapsiin, joilla kansallisen lainsäädännön mukaan katsotaan olevan riittävä arviointikyky. Lapseksiottamisasioissa ja huostaanoton tuomioistuinkäsittelyssä artiklan velvoitteet toteutuvat ilman ikärajaa. Periaatteessa sama koskee myös isyyden vahvistamista. Isyyden vahvistamista koskevissa asioissa lapsen äiti voi tosin estää asian käsittelyn tuomioistuimessa, jos lapsi on alle 15-vuotias ja äitinsä huollossa tai hoidettavana. Äidin vastustus estää tuolloin tosiasiallisesti myös alle 15-vuotiaan lapsen oikeuden pyytää erityisedustajan määräämistä. Siksi 4 artiklan velvoitteet toteutuvat isyyden vahvistamisasioissa vain 15 vuotta täyttäneille lapsille. Edellä todetun perusteella Suomen kansallinen lainsäädäntö täyttää yleissopimuksessa asetetut velvoitteet 4 artiklan osalta.

5 artikla. *Muut mahdolliset menettelylliset oikeudet.* Yleissopimuksen 5 artiklassa esitetään sopimuspuolten harkittavaksi myös muiden menettelyllisten oikeuksien myöntämistä lapsille heitä koskevien oikeudenkäyntien yhteydessä. Erityisesti harkittavaksi esitetään a) oikeutta hakea avustajakseen valitsemaansa sopivaa henkilöä avustamaan omin näkemystensä ilmaisemisessa, b) oikeutta hakea itse tai toisten henkilöiden tai toimielinten avulla erillisen edustajan, asianmukaisissa tapauksissa lakimiehen, määräämistä, c) oikeutta nimittää oma edustajansa, d) oikeutta käyttää joitakin tai kaikkia tällaisten oikeudenkäyntien osapuolten oikeuksia.

Isyyden vahvistaminen

Isyyden vahvistamisasioissa alaikäisellä on oikeudenkäynnin osapuolena asianosaisasema, mutta hänen puhevaltaansa ennen viittä-

toista ikävuotta käyttävät yksinomaan hänen lakimääräiset edustajansa. Alaikäisen puhevaltaa käyttävät rinnakkain lastenvalvoja ja lapsen äiti, ja 15 vuotta täytettyään myös alaikäisellä itsellään on rinnakkainen puhevalta isyyslain 24 §:n 1 momentin ja oikeudenkäymiskaaren 12 luvun 1 §:n 2 momentin nojalla. Puhevaltaansa perustuen alaikäisellä on 15 vuotta täytettyään mahdollisuus käyttää tarvittaessa oikeudenkäyntiasiamiestä tai -avustajaa oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 1 §:n 1 ja 3 momenteissa säädetyllä tavalla. Isyyden vahvistamisasioissa 5 artiklan mukaiset menettelylliset oikeudet toteutuvat siis 15 vuotta täyttäneiden alaikäisten osalta erityisesti artiklan a, c ja d-kohtien osalta.

Lapseksiottaminen

Lapseksiottamisasioissa jo 12-vuotiaan lapsen suostumus on ehdoton edellytys lapseksiottamisen vahvistamiselle, mikäli lapsi voi ilmaista tahtonsa, vaikka lapsella ei ole varsinaista asianosaisasemaa hakemusasiassa käsiteltävässä asiassa. Lapseksiottamista ei myöskään voida vahvistaa vastoin alle 12-vuotiaan lapsen tahtoa, jos lapsi on niin kehittynyt, että hänen tahtonsa voidaan kiinnittää huomiota. Tuomioistuimen on tarvittaessa kuultava kaikkia niitä henkilöitä, jotka voivat antaa tietoja lapseksiottamista koskevasta asiasta, mukaan lukien lasta itseään. Lapsi voi myös hakea muutosta lapseksiottamisen vahvistamista koskevassa asiassa annettuun tuomioistuimen päätökseen lapseksiottamisesta annetun lain 32 §:n mukaisesti. Koska lapsella ei ole lapseksiottamisasioissa puhevaltaa eikä näin ollen oikeutta esimerkiksi nimittää omaa avustajaansa tai asiamiestään, toteutuvat 5 artiklan d-kohdan mukaiset oikeudenkäynnin osapuolten oikeudet vain osittain.

Huostaanoton tuomioistuinkäsittely

Lastensuojelua koskevissa asioissa alaikäisen puhevalta on jo 12 vuotta täyttäneellä alaikäisellä ja sitä nuoremmankin toivomukset ja mielipide on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason edellyttämällä tavalla. Lastensuojelulain 21 §:n mukaan 12 vuotta täyttäneellä lapsella on oikeus käyttää huolta-

jan tai muun laillisen edustajan ohella erikseen puhevaltaansa itseään koskevassa lastensuojeluasiassa. Lastensuojelulain menettelyllisiä oikeuksia täydentävän hallintolainkäyttölain 20 §:n mukaan asianosainen saa käyttää asiamiestä ja avustajaa. Myös lastensuojelulain 87 §:n mukaan hallinto-oikeus tai korkein hallinto-oikeus voi määrätä lapselle avustajan tuomioistuinkäsittelyä varten, jos lapsi tai hänen laillinen edustajansa sitä pyytää tai tuomioistuin harkitsee sen määräämisen muutoin tarpeelliseksi. Huostaanoton tuomioistuinkäsittelyssä 5 artiklan mukaiset menettelylliset oikeudet toteutuvat siis 12 vuotta täyttäneiden alaikäisten osalta artiklan kaikissa kohdissa.

Alaikäisellä on sekä isyyden vahvistamisasioissa että huostaanoton tuomioistuinkäsittelyssä 5 artiklan d-kohdassa tarkoitettu asianosaisasema. Lapseksiottamisasioissa hänellä on oikeus käyttää samassa kohdassa viitatuin tavoin joitakin asianosaisasemaan kuuluvia oikeuksia kuten estää lapseksiottamisen vahvistaminen ja oikeus hakea muutosta oikeuden päätökseen. Suomen kansallinen lainsäädäntö antaa edellä kerrotuin tavoin alaikäiselle yleissopimuksen vähimmäistasoa laajemmat osallistumisoikeudet, eikä tässä yhteydessä ole aihetta harkita niiden laajentamista.

B. Oikeusviranomaisten asema

6 artikla. *Päätöksentekomenettely.* Yleissopimuksen 6 artiklan mukaan oikeusviranomaisen tulee lasta koskevassa oikeudenkäynnissä ennen päätöksentekoa harkita, onko sillä käytettävissään riittävät tiedot päätöksentekoon lapsen etujen mukaisesti ja tarpeen mukaan hankkia lisätietoja erityisesti vanhempainvastuunkantajilta.

Silloin kun lapsella katsotaan kansallisen lainsäädännön mukaan olevan riittävä arviointikyky, oikeusviranomaisen tulee varmistaa, että lapsi on saanut kaikki asiaan liittyvät tiedot ja kuulla lasta henkilökohtaisesti asianmukaisissa tapauksissa, tarvittaessa yksityisesti. Oikeusviranomaisen tulee järjestää neuvottelu joko itse tai joidenkin henkilöiden tai toimielinten kautta lapsen arviointikyvyllä sopivalla tavalla, ellei tämä ole ilmeisessä ristiriidassa lapsen etujen kanssa. Lapselle tu-

lee antaa mahdollisuus ilmaista omat näkemyksensä ja hänen näkemyksilleen tulee antaa asianmukainen painoarvo.

Isyyden vahvistaminen

Isyyslain 30 §:n mukaan tuomioistuimen on omasta aloitteestaan määrättävä hankittavaksi kaikki se selvitys, minkä se katsoo isyyden vahvistamista koskevan asian ratkaisemisen kannalta tarpeelliseksi. Erityisesti isyyden vahvistamista koskevissa oikeudenkäynneissä korostuu lastenvalvojan tekemä isyyden selvittämisestä laadittu pöytäkirja, joka on tehty pääasiassa lapsen äidin kanssa käytyjen neuvottelujen pohjalta. Tuomioistuin voi myös velvoittaa lastenvalvojan täydentämään isyyden selvittämisestä laadittua pöytäkirjaa. Jos lapsi on täyttänyt 15 vuotta, on lastenvalvojan tullut varata lapselle tilaisuus osallistua isyyden selvittämisestä koskevaan neuvotteluun isyyslain 43 §:n 2 momentin mukaisesti. Lastenvalvojan on hankittava isyyden vahvistamista varten tarpeelliset tiedot myös muilta henkilöiltä, jotka voivat antaa tietoja isyyttä koskevista seikoista sekä hankittava asiaa koskevat lääketieteelliset selvitykset lapsesta, äidistä ja miehestä, joka saattaa olla lapsen isä.

Kuten 3 artiklan yhteydessä on todettu, isyyslain 24 §:n 2 momentin mukaan 15 vuotta täyttäneelle alaikäiselle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi isyyden vahvistamista koskevassa asiassa. Oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 21 §:n mukaan tuomioistuin voi omasta aloitteestaan kuulla todistajana myös alle 15-vuotiasta alaikäistä. Oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain (370/2007) 15 §:n 1 momentin 2 ja 6 kohdan mukaan tuomioistuin voi asiaan osallisen pyynnöstä tai erityisesti syystä päättää, että suullinen käsittely toimitetaan kokonaan tai tarpeellisin osin yleisön läsnä olematta silloin, jos asiassa esitetään arkaluonteisia tietoja henkilön yksityiselämää liittyvistä seikoista tai jos asiassa kuullaan alle 15-vuotiasta lasta. Isyyden vahvistamisasia on tyypillisesti sellainen asia, jossa voidaan esittää arkaluonteisia tietoja henkilöiden yksityiselämää liittyvistä seikoista.

Lapsen näkemyksille annettava painoarvo korostuu isyyden vahvistamista koskevissa asioissa, sillä kannetta ei isyyslain 25 §:n 1 momentin mukaan voida lapsen puolesta ajaa, jos lapsi on täyttänyt 15 vuotta ja vastustaa oikeudenkäyntiä.

Lapseksiottaminen

Lapseksiottamisesta annetun lain 30 §:n mukaan tuomioistuimen on omasta aloitteestaan määrättävä hankittavaksi kaikki se selvitys, joka on tarpeen lapseksiottamisen vahvistamista koskevan asian ratkaisemiseksi. Tuomioistuimen on lisäksi tarvittaessa kuultava kaikkia niitä henkilöitä, jotka voivat antaa tietoja lapseksiottamista koskevasta asiasta. Kuuleminen ei kuitenkaan 31 §:n 2 momentin mukaan ole tarpeen, jos kutsua ei voida antaa kuultavalle tiedoksi tai kuultavan mielipide on jo aikaisemmin luotettavasti selvitetty taikka kuulemista on muutoin pidettävä asian ratkaisemisen kannalta aiheettomana. Käytännössä lapsen kuuleminen tapahtuu ottolapsineuvonnan yhteydessä lapsen ja ottolapsineuvonnan antajan välillä. Keskustelun sisältö raportoidaan osana ottolapsineuvonnasta annettavaa, lapseksiottamisesta annetun asetuksen 4 §:n mukaista todistusta, mutta jos tuomioistuin katsoo lapsen kuulemisen tarpeelliseksi lapseksiottamisen vahvistamista koskevan asian yhteydessä, tälle ei ole lainsäädännöstä johtuvaa estettä.

Huostaanoton tuomioistuinkäsittely

Hallintotuomioistuimissa noudatetaan niin kutsuttua virallisperiaatetta. Hallintolainkäyttölain 33 §:n mukaan valitusviranomaisen on huolehdittava siitä, että asia tulee selvitettyksi, ja tarvittaessa osoitettava asianosaiselle tai päätöksen tehneelle hallintoviranomaiselle, mitä lisäselvitystä asiassa tulee esittää. Valitusviranomaisen on hankittava viran puolesta selvitystä siinä laajuudessa kuin käsittelyn tasapuolisuus, oikeudenmukaisuus ja asian laatu sitä vaativat.

Lasta voidaan kuulla henkilökohtaisesti hallinto-oikeudessa tai korkeimmassa hallinto-oikeudessa lastensuojeluasiassa käsitellessä lastensuojelulain 86 §:n mukaan, jos lapsi sitä pyytää tai siihen suostuu. Kuulemisen yh-

teydessä lapselle ei saa antaa sellaisia tietoja, jotka voisivat vakavasti vaarantaa hänen terveyttään tai kehitystään. Alle 12-vuotiaasta lasta voidaan kuitenkin kuulla henkilökohtaisesti vain, jos kuuleminen on välttämätöntä asian ratkaisemiseksi ja siitä ei arvioida aiheutuvan lapselle merkittävää haittaa.

Ensisijaisesti lapsen henkilökohtainen kuuleminen tulee toteuttaa siten, että ainoastaan yksi tai useampi tuomioistuimen jäsen ja lapsi ovat läsnä, jos menettely on tarpeen lapsen suojaamiseksi tai hänen itsenäisen mielipiteensä varmistamiseksi. Lapsen henkilökohtainen kuuleminen voi tapahtua suullisessa käsittelyssä tai muulla tuomioistuimen harjoittamalla tavalla.

Johtopäätöksenä edellä todetusta on, että Suomen kansallinen lainsäädäntö täyttää mainittujen kolmen perheoikeudellisten asioiden ryhmän osalta lasten oikeuksien käyttöä koskevan yleissopimuksen 6 artiklassa mainitut velvollisuudet.

7 artikla. *Velvollisuus toimia nopeasti.* Yleissopimuksen 7 artiklan mukaan oikeusviranomaisen tulee lasta koskevissa oikeudenkäynneissä toimia nopeasti tarpeettomien viiveiden välttämiseksi ja käytettävissä tulee olla menettelytavat, jotka takaavat oikeusviranomaisen päätösten nopean toimeenpanon. Kiireellisissä tapauksissa oikeusviranomaisella tulee tarvittaessa olla oikeus tehdä päätöksiä, jotka voidaan saattaa välittömästi voimaan. Yleissopimuksen selosteosan 48—50 kappaleissa on tarkennettu, että kiireellisillä tapauksilla tarkoitetaan lähinnä sellaisia tilanteita, joissa päätöksen viivästyminen saattaisi aiheuttaa haittaa lapsen hyvinvoinnille ja olla lapsen edun vastaista.

Isyyden vahvistaminen ja lapseksiottaminen

Isyyslain 46 §:n ja lapseksiottamisesta annetun lain 33 §:n mukaan isyyden vahvistamista tai kumoamista koskevat asiat ja lapseksiottamisen vahvistamista koskevat asiat on kaikissa oikeusasteissa käsiteltävä kiireellisinä. Sekä isyyden että ottolapsisuhteen vahvistaminen ovat kuitenkin luonteeltaan sellaisia asioita, joissa väliaikaismääräysten antaminen ei lähtökohtaisesti ole lapsen edun mukaista toisin kuin esimerkiksi lastensuojeluasioissa. Lapsen edun mukaista on, että

tuomioistuimen antama päätös lapsen oikeudellisesta vanhemmasta on mahdollisimman pysyvä ja perustuu huolellisesti selvitettyihin taustatietoihin. Tämän vuoksi isyyslaissa eikä lapseksiottamisesta annetussa laissa ei ole väliaikaismääräystä koskevia säännöksiä, eikä yleissopimuksen 7 artikla, erityisesti huomioon ottaen sen selosteosan asiaan liittyvä tarkennus, sellaisia myöskään edellytä.

Huostaanoton tuomioistuinkäsittely

Lastensuojelulain 88 §:n nojalla lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua koskevat asiat on käsiteltävä hallintotuomioistuimissa kiireellisinä. Huostaanottoa koskevaa hakemusta käsitellessään hallinto-oikeus tai korkein hallinto-oikeus voi lastensuojelulain 83 §:n nojalla antaa väliaikaisen määräyksen lapsen olinpaikasta ja siitä, miten lapsen hoito ja kasvatustuomioistuinkäsittelyn aikana järjestettävä. Määräys voidaan antaa asianosaisia kuulematta, jos asiaa ei voida viivyttää. Väliaikainen määräys on voimassa, kunnes hallinto-oikeus tai korkein hallinto-oikeus antaa huostaanottoasiassa päätöksen, hallinto-oikeus tai korkein hallinto-oikeus peruuttaa väliaikaisen määräyksen tai muuttaa sitä, tai väliaikaisen määräyksen aikana on tehty lastensuojelulain 38 §:ssä tarkoitettu lapsen kiireellistä sijoitusta koskeva päätös. Lapsen huostaanottoa ja huostassapidon lopettamista koskeva päätös voidaan lisäksi panna heti täytäntöön lastensuojelulain 91 §:n 1 momentin perusteella, jos täytäntöönpanoa ei voida lapsen terveyttä tai kehitystä vaarantamatta siirtää.

Johtopäätöksenä edellä todetusta on, että Suomen kansallinen lainsäädäntö täyttää mainittujen kolmen perheoikeudellisten asioiden ryhmän osalta lasten oikeuksien käyttöä koskevan yleissopimuksen 7 artiklassa mainitut velvollisuudet.

8 artikla. *Toimiminen omasta aloitteesta.* Yleissopimuksen 8 artiklan mukaan lasta koskevassa oikeudenkäynnissä oikeusviranomaisella tulee olla valta toimia omasta aloitteestaan kansallisen lain määrittelemissä tapauksissa, milloin lapsen hyvinvointi on vakavassa vaarassa.

Tilanteet, joissa lapsen hyvinvointi on vakavassa vaarassa, eivät yleensä koske isyy-

den tai lapseksiottamisen vahvistamista, vaan lastensuojeluasioita. Jos lapsi on välittömässä vaarassa tai muutoin kiireellisen sijoituksen ja sijaishuollon tarpeessa, hänet voidaan sijoittaa lastensuojelulain 38 §:n nojalla kiireellisesti perhehoitoon tai laitoshuoltoon taikka järjestää hänen hoitonsa muulla tavoin. Kiireellisestä sijoituksesta päättää ensi vaiheessa lain 13 §:n 1 momentin mukaan määräytyvä sosiaalityöntekijä. Kiireellinen sijoitus voi jatkua ilman eri päätöstä yli 30 päivää, jos 13 §:n 2 ja 3 momenteissa tarkoitettu sosiaalihuollon johtava viranhaltija tekee 30 päivän kuluessa kiireellisen sijoituksen alkamisesta huostaanottoa koskevan hakemuksen hallinto-oikeudelle tai ennen päätöstä lapsen kiireellisestä sijoituksesta lapsen huostaanottoa koskeva asia on jo vireillä hallinto-oikeudessa tai korkeimmassa hallinto-oikeudessa. Jos 30 päivää ei ole riittävä aika lapsen huostaanoton tarpeen selvittämiseksi, lain 13 §:n 2 ja 3 momenteissa tarkoitettu sosiaalihuollon johtava viranhaltija voi tehdä päätöksen kiireellisen sijoituksen jatkamiseksi enintään 30 päivällä, jos lain 38 §:n 3 momentissa määritellyt edellytykset täyttyvät.

Kiireellinen sijoitus raukeaa lastensuojelulain 39 §:n 2 momentin nojalla, ellei 30 päivässä kiireellisen sijoituksen alkamisesta tai ennen sosiaalihuollon johtavan viranhaltijan tekemän jatkopäätöksen voimaoloajan päättymistä sosiaaliviranomainen tee joko päätöstä huostaanotosta ja siihen liittyvästä sijaishuollosta lain 43 §:n 1 momentin mukaan (tilanteet, joissa huoltaja tai 12 vuotta täyttänyt lapsi ei vastusta huostaanottoa ja sijaishuoltoa) tai hakemusta hallinto-oikeudelle 43 §:n 2 momentin mukaan (tilanteet, joissa huoltaja tai 12 vuotta täyttänyt lapsi vastustaa huostaanottoa tai siihen liittyvää sijaishuoltoon sijoittamista).

Kun lapsen huostaanottoa koskeva asia tulee vireille hallinto-oikeudessa hakemusasiaina, voi hallinto-oikeus omasta aloitteestaan päättää myös alle 12-vuotiaan lapsen kuulemisesta (86 §), määrätä lapselle avustajan (87 §), antaa väliaikaisen määräyksen lapsen olinpaikasta ja siitä, miten lapsen hoito ja kasvatustuomioistuinkäsittelyn aikana järjestettävä (83 §). Väliaikainen määräys voidaan antaa asianomaisia kuulematta,

jos asiaa ei voida viivyttää. Väliaikainen määräys on voimassa, kunnes hallinto-oikeus tai korkein hallinto-oikeus antaa huostaanottoasiassa päätöksen, hallinto-oikeus tai korkein hallinto-oikeus peruuttaa väliaikaisen määräyksen tai muuttaa sitä, tai väliaikaisen määräyksen aikana tehdään lain 38 §:ssä tarkoitettu lapsen kiireellistä sijoitusta koskeva päätös.

Edellä todetun perusteella Suomen kansallinen lainsäädäntö vastaa yleissopimuksen 8 artiklassa asetettuja velvoitteita. Artiklan mukaan tuomioistuinten toimivallan rajat määritellään kansallisessa laissa. Lastensuojelulain mukaan tuomioistuimen toimivalta toimia omasta aloitteestaan rajoittuu edellä kuvattuihin tilanteisiin, joissa asia on tuomioistuimessa vireillä hakemusasiانا.

9 artikla. Edustajan määrääminen. Yleissopimuksen 9 artiklan 1 kappaleen mukaan lasta koskevilla oikeudenkäynneissä, joissa kansallisen lainsäädännön mukaan vanhempainvastuunkantajat ovat estyneitä edustamaan lasta heidän ja lapsen välisten eturistiriitojen vuoksi, oikeusviranomaisella tulee olla valta määrätä tällaiseen oikeudenkäyntiin lapselle erityisedustaja. Sopimuspuolten tulee lisäksi yleissopimuksen 9 artiklan 2 kappaleen mukaan harkita järjestelyjä, joiden avulla lasta koskevilla oikeudenkäynneissä oikeusviranomaisella on valta määrätä lapselle erillinen edustaja, sopivissa tapauksissa lakimies.

Isyyden vahvistaminen

Isyyden vahvistaminen on yleisissä tuomioistuimissa käsiteltävä asia, jota koskevista menettelysäännöksistä säädetään oikeudenkäymiskaaren 12 luvun 4 a §:ssä säädetään, että tuomioistuin, jossa oikeudenkäynti on vireillä, voi viran puolesta määrätä asianosaiselle edunvalvojan oikeudenkäyntiä varten, jos asianosaisen edunvalvoja on esteellisyyden vuoksi tai muusta syystä estynyt käyttämästä siinä puhevaltaa. Edunvalvojan sovelletaan tällöin holhoustoimesta annetun lain (442/1999) säännöksiä. Isyydlain 22 §:n 1 momentin nojalla lapsella on oikeus ajaa isyyden vahvistamista koskevaa kannetta eli hänellä on asianosaisasema. Tuomioistuin voi tällöin so-

veltaa oikeudenkäymiskaaren 12 luvun 4 a §:n säännöksiä erityisedustajan (tässä tapauksessa edunvalvojan) määräämiseksi eturistiriitatilanteessa. Vaihtoehtoisesti tuomioistuin voi määrätä alaikäiselle edunvalvojan sijaisen holhoustoimesta annetun lain 11 §:n nojalla.

Asianosaisasemansa perusteella 15 vuotta täyttänyt alaikäinen voi myös käyttää itsenäisen puhevaltansa tukena myös oikeudenkäyntiasiamiestä tai -avustajaa oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 1 §:n 1 ja 3 momentteissa säädetyllä tavalla.

Lapseksiottaminen

Lapseksiottamisesta annetun asetuksen 17 §:n mukaan jos alaikäisen lapseksi otettavan etu on ristiriidassa tai saattaa joutua ristiriitaan hänen huoltajansa tai holhoojansa edun kanssa käsiteltäessä lapseksiottamisen vahvistamista koskevaa asiaa tuomioistuimessa, tuomioistuimen on viran puolesta huolehdittava siitä, että uskottu mies (vuonna 1999 uudistetun terminologian mukaan edunvalvoja) määrätään valvomaan lapseksi otettavan oikeutta asiassa.

Huostaanoton tuomioistuinkäsittely

Jo ennen huostaanottoasian tuomioistuinkäsittelyä tulee lapselle määrätä lastensuojelulain 22 §:n mukaan edunvalvoja käyttämään huoltajan sijasta lapsen puhevaltaa, jos 1) on perusteltu syy olettaa, ettei huoltaja voi puolueettomasti valvoa lapsen etua asiassa; ja 2) edunvalvojan määrääminen on tarpeen asian selvittämiseksi tai muutoin lapsen edun turvaamiseksi. Hakemuksen edunvalvojan määräämiseksi voi tehdä holhousviranomaisen, sosiaalihuollosta vastaava toimielin tai huoltaja itse. Vaikka alaikäistä itseään ei ole mainittu hakemuksen tekijänä, on lapsen asiosta vastaavalla sosiaalityöntekijällä velvollisuus tehdä hakemus lapsen puolesta lastensuojelulain 24 §:n 1 momentin nojalla. Ellei edunvalvojaa ole määrätty ennen tuomioistuinkäsittelyä, voidaan edunvalvoja määrätä tuomioistuimessa hallintolainkäyttölain 19 a §:n perusteella. Hallintolainkäyttölain 19 a §:n mukaan tuomioistuin, jossa oikeudenkäynti on vireillä, voi viran puolesta mää-

rätä asianosaiselle edunvalvojan oikeudenkäyntiä varten, jos asianosaisen edunvalvoja on esteellisyyden vuoksi tai muusta syystä estynyt käyttämästä siinä puhevaltaa. Lain 20 §:n mukaan asianosainen saa myös käyttää asiamiestä ja avustajaa.

Lastensuojelulain 21 §:n mukaan 12 vuotta täyttäneellä lapsella on asianosaisena oikeus käyttää huoltajan tai muun laillisen edustajan ohella erikseen puhevaltaansa itseään koskevassa lastensuojeluasiassa. Alaikäinen voi siis 12 vuotta täytettyään pyytää, että tuomioistuimien määrää hänelle edunvalvojan oikeudenkäyntiä varten hallintolainkäyttölain 19 a §:n perusteella tai hän voi käyttää asiamiestä tai avustajaa kuten oikeudenkäymiskaaren 15 luvussa on säädetty.

Edellä todetun perusteella Suomen kansallinen lainsäädäntö vastaa yleissopimuksen 9 artiklassa asetettuja velvoitteita.

C. Edustajien asema

10 artikla. Yleissopimuksen 10 artiklan mukaan edustajan tulee lasta koskevissa oikeudenkäynneissä antaa lapselle kaikki asiaan liittyvät tiedot ja esittää lapselle selvityksiä koskien hänen näkemystensä noudattamisesta aiheutuvia mahdollisia seurauksia ja edustajan toimien mahdollisia seurauksia, jollei tämä ole ilmeisessä ristiriidassa lapsen etujen kanssa ja lapsella katsotaan olevan riittävä arviointikyky. Lisäksi hänen tulee määrittellä lapsen näkökannat ja esittää ne oikeusviranomaiselle. Yleissopimuksen 10 artiklan toisen kappaleen mukaan sopimuspuolten tulee harkita edellä mainittujen velvollisuuksien laajentamista koskemaan myös vanhempainvastuunkantajia.

Isyyden vahvistaminen

Edustajan tiedonantovelvollisuutta koskeva säädöspohja riippuu siitä, kuka edustaa lasta isyyden vahvistamista koskevissa oikeudenkäynneissä. Jos 15 vuotta täyttäneen lapsen edustajana on lastenvalvoja, on lastenvalvojan isyyslain 43 §:n 2 momentin mukaan varattava 15 vuotta täyttäneelle lapselle tilaisuus osallistua isyyden selvittämistä koskevaan neuvotteluun soveltuvien osien lapsen äidin ohella. Isyyden selvittämistä koskevassa

neuvottelussa lastenvalvoja selostaa isyyden vahvistamisen vaikutukset lapsen oikeudellisen ja taloudellisen aseman kannalta. Lisäksi neuvottelussa selostetaan ne toimenpiteet, joihin lastenvalvojan tulee ryhtyä isyyttä koskevien tietojen hankkimiseksi. Isyyden selvittäminen tehdään yleensä ennen isyyden vahvistamista koskevan oikeudenkäynnin alkua, mutta ellei isyyden selvittämistä ole toimitettu ennen haasteen pyytämistä, on lastenvalvojan viipymättä huolehdittava isyyden selvittämisestä ja laadittava siitä pöytäkirja ennen tuomioistuinkäsittelyä.

Jos lapsen edustajana on oikeudenkäymiskaaren 12 luvun 4 a §:n tai holhoustoimesta annetun lain 11 §:n nojalla edunvalvojalle määrätty sijainen, määräytyy edunvalvojan velvollisuus kuulla päämiestä holhoustoimesta annetun lain 43 §:n perusteella. Pykälän 1 momentin mukaan ennen kuin edunvalvoja tekee päätöksen tehtäviinsä kuuluvassa asiassa, hänen on tiedusteltava päämiehensä mielipidettä, jos asiaa on tämän kannalta pidettävä tärkeänä ja kuuleminen voi tapahtua ilman huomattavaa hankaluutta. Holhoustoimesta annetun lain mukaisen edunvalvojan toimivalta toimia itsenäisesti ilman päämiehen suostumusta on lain 29 §:n 3 momentissa rajattu päämiehen henkilökohtaisissa asioissa. Edunvalvojalla ei ole kelpoisuutta esimerkiksi tunnustaa isyyttä tai hyväksyä isyyden tunnustamista päämiehen puolesta tai edustaa päämiestään muussa sellaisessa asiassa, joka on näihin rinnastuvien tavoin henkilökohtainen. 15 vuotta täyttäneen alaikäisen edunvalvojan sijaisen tehtäväksi jää siis alaikäisen tukeminen ja tiedottaminen tämän omaan päätösvaltaan kuuluvassa asiassa.

Jos lapsi käyttää edustajanaan oikeudenkäyntiasiamiestä tai –avustajaa oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 1 §:n perusteella, on asiamiehellä tai avustajalla huolelliseen asianajoon liittyvä yleinen tiedotus- ja selvitysvelvollisuus päämiestään kohtaan siitä riippumatta, onko päämiehenä alaikäinen vai aikuinen.

Erillistä lakiin perustuvaa äidille asetettua tiedonanto- ja selvitysvelvollisuutta isyyden vahvistamista koskevassa asiassa ei ole harkittu Suomessa tarpeelliseksi. Lapsen äiti voi estää sekä lapsen isyyden selvittämisen että isyyden vahvistamista koskevan kanteen

ajamisen isyyslain 8 §:n 2 momentin ja 25 §:n 2 momentin nojalla ennen kuin lapsi täyttää 15 vuotta.

Lapseksiottaminen

Jos lapseksiottettavalle on määrätty lapseksiottamisesta annetun asetuksen 17 §:n mukaan uskottu mies tilanteessa, jossa lapseksiottettavan etu on ristiriidassa tai saattaa joutua ristiriitaan hänen huoltajansa tai holhoajansa kanssa, sovelletaan lapsen edustajan oikeuksiin ja velvollisuuksiin holhoustoimesta annettua lakia. Uskotulla miehellä (vuonna 1999 uudistetun terminologian mukaan edunvalvojalla) ei ole sanotun lain 29 §:n 3 momentin mukaan kelpoisuutta antaa suostumusta päämiehensä puolesta esimerkiksi lapseksiottamiseen, joten hänen tehtäväkseen jää (kuten isyyden vahvistamista koskevissa asioissa) lähinnä alaikäisen tukeminen ja tiedottaminen tämän omaan päätösvaltaan kuuluvassa asiassa. Kuten edellä on jo todettu, päämiehen kuulemisvelvollisuudesta säädetään lain 43 §:ssä.

Huostaanoton tuomioistuinkäsittely

Jo ennen tuomioistuinkäsittelyä lastensuojelulain 20 §:n 1 momentin mukaan lastensuojelua toteutettaessa on selvitetävä lapsen toivomukset ja mielipide sekä otettava ne huomioon lapsen iän ja kehitystason edellyttämällä tavalla. Lastensuojelulain 20 §:n 2 momentin mukaan 12 vuotta täyttäneelle lapselle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi hallintolain (434/2003) 34 §:n mukaisesti häntä itseään koskevassa lastensuojeluasiassa. Hallintolain 34 § sääntelee asianosaisen kuulemista hallinnollisissa asioissa. Sen mukaan asianosaiselle on ennen asian ratkaisemista varattava tilaisuus lausua mielipiteensä asiasta sekä antaa selityksensä sellaisista vaatimuksista ja selvityksistä, jotka saattavat vaikuttaa asian ratkaisuun. Yleislakina hallintolaki täydentää lastensuojelulain menettelyä koskevia säännöksiä.

Elleivät lapsen vanhemmat tai muut huoltajat edusta lasta, lasta edustaa tuomioistuinkäsittelyssä lastensuojelulain 87 §:n 1 momentin mukaan hänelle erikseen määrätty avusta-

ja. Oikeudenkäyntiavustajalla on huolelliseen asianajoon liittyvä yleinen tiedotus- ja selvitysvelvollisuus päämiestään kohtaan siitä riippumatta, onko päämiehenä alaikäinen vai aikuinen.

Edellä todetun perusteella Suomen kansallinen lainsäädäntö täyttää yleissopimuksen 10 artiklassa asetetut velvoitteet.

D. **Tiettyjen määräysten laajentaminen**

11 artikla. Yleissopimuksen 11 artiklan mukaan sopimuspuolten tulee harkita 3 (oikeus saada tietoja ja ilmaista omat näkemyksensä), 4 (lapsen oikeus pyytää erityisedustajan määräämistä) ja 9 (edustajan määrääminen oikeusviranomaisen aloitteesta) artiklojen määräysten laajentamisesta lasta koskeviin menettelyihin muissa toimielimissä ja lapsia koskeviin asioihin, jotka eivät ole oikeuskäsittelyn kohteena.

Isyyslain 43 §:n ja lastensuojelulain 20 §:n nojalla edellä mainitut oikeudet ovat soveltuvin osin käytössä viranomaiskäsittelyn aikana jo ennen isyyden vahvistamista tai lastensuojeluasioita koskevia oikeudenkäyntejä. Lapseksiottamisasioissa lapsella on lapseksiottamisesta annetun asetuksen 1 §:n mukaan oikeus saada tietoja ja ilmaista oma näkemyksensä ottolapsineuvonnan yhteydessä jo ennen lapseksiottamisen vahvistamista. Suomen lainsäädäntö täyttää siis 3, 4 ja 9 artikloissa käsitellyt menettelylliset oikeudet yleissopimuksessa asetettuja velvoitteita laajemmin.

E. **Kansalliset toimielimet**

12 artikla. Yleissopimuksen 12 artiklan mukaan sopimuspuolten tulee kannustaa lapsen oikeuksien edistämistä ja käyttöä sellaisten toimielinten välityksellä, joilla on muun muassa seuraavia tehtäviä: a) tehdä ehdotuksia lasten oikeuksien käyttöön liittyvän lainsäädännön kehittämiseksi, b) antaa lausuntoja lasten oikeuksien käyttöön liittyvistä lakiehdotuksista, c) antaa lasten oikeuksien käyttöön liittyvää yleistietoa tiedotusvälineille, yleisölle ja henkilöille ja toimielimille,

jotka käsittelevät lapsia koskevia kysymyksiä, ja d) ottaa selvää lasten näkemyksistä ja antaa heille asiaan kuuluvaa tietoa.

Suomeen perustettiin lapsiasiavaltuutetusta annetulla lailla (1221/2004) lapsen edun ja oikeuksien toteutumisen edistämiseksi lapsiasiavaltuutetun tehtävä ja lapsiasianeuvottelukunta, jotka aloittivat toimintansa vuosina 2005—2006. Lapsiasiavaltuutetun tulee siitä annetun lain mukaan 1) arvioida lapsen edun ja oikeuksien toteutumista ja seurata lasten ja nuorten elinolosuhteita, 2) seurata lainsäädäntöä ja yhteiskunnallista päätöksentekoa sekä arvioida niiden vaikutuksia lasten hyvinvointiin, 3) aloittein, neuvoin ja ohjein kehittää yhteiskunnallista päätöksentekoa lasta koskevista asioista ja edistää lapsen edun toteutumista yhteiskunnassa, 4) pitää yhteyksiä lapsiin ja nuoriin ja välittää heiltä saamaansa tietoa päätöksentekoon, 5) kehittää yhteistyömuotoja eri toimijoiden välille, 6) välittää lapsia koskevaa tietoa lapsille, lasten parissa työskenteleville, viranomaisille sekä muulle väestölle sekä 7) edistää eri tavoin Yhdistyneiden kansakuntien yleiskokouksen hyväksymän lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen (SopS 60/1991) toteutumista.

Eri hallinnonalojen, alue- ja paikallistason, toimialaan liittyvien järjestöjen ja muiden vastaavien tahojen asiantuntijoista kootun lapsiasianeuvottelukunnan tehtävänä on lapsiasiavaltuutetusta annetun asetuksen (274/2005) 6 §:n mukaan 1) tehdä ehdotuksia ja antaa lausuntoja lasten aseman ja oikeuksien edistämiseksi, 2) edistää kansallisten ja kansainvälisten eri toimijoiden välistä yhteistyötä lasten asemaan ja oikeuksiin liittyvissä kysymyksissä, 3) seurata ja arvioida kansallista ja kansainvälistä kehitystä lasta koskevista asioista, 4) toimia lasten aseman vahvistamiseksi yhteiskunnassa sekä vaikuttaa siihen, että asenteita yhteiskunnassa kehitetään lapsimyönteisemmiksi ja että edistetään tietojen saamista lasten asemasta ja oikeuksista sekä 5) hoitaa muita mahdollisia toimialaansa kuuluvia asioita, jotka lapsiasiavaltuutettu tuo sen käsiteltäväksi.

Edellä todetun perusteella Suomessa on toteutettu 12 artiklassa asetettu velvoite kansallisen toimielimen perustamiseksi edistämään artiklassa määriteltyjä toimintoja.

F. Muut asiat

13 artikla. *Sovittelu tai muut riidanratkaisumenettelyt.* Yleissopimuksen 13 artiklan mukaan sopimuspuolten tulee suosia sovittelua tai muita riidanratkaisumenettelyjä ja niiden käyttöä sovintoon pääsemiseksi riitojen estämiseksi tai ratkaisemiseksi tai lasta koskevien oikeudenkäyntien välttämiseksi sopimuspuolten määrittelemissä sopivissa tapauksissa.

Avioliittolain (234/1929) 20 §:n mukaan perheessä esiintyvät ristiriidat ja oikeudelliset asiat on pyrittävä ensi sijassa selvittämään asianosaisten välisissä neuvotteluissa ja ratkaisemaan sopimuksella. Perheasioiden sovittelijat antavat pyynnöstä apua ja tukea silloin, kun perheessä esiintyy ristiriitoja. Lain 22 §:n mukaan perheasioiden sovittelun järjestämisestä kunnassa huolehtii sosiaalilautakunta. Kunnallinen ja kirkollinen perheasioiden sovittelu on avoinna kaikille perheenjäsenille heidän perheoikeudellisissa ristiriidoissaan.

Tätä sovittelumuotoa täydentää yleisissä tuomioistuimissa annettava riita-asioiden sovittelu, josta on annettu säädökset laissa riita-asioiden sovittelusta yleisissä tuomioistuimissa (663/2005). Lain 18 §:ssä tarkennetaan, miltä osin sovittelua voidaan käyttää lapsen asemaa ja oikeutta koskevien asioiden ratkaisuun. Säännöksessä viitataan lapsen elatusta tai lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskeviin asioihin. Lain esitöiden (HE 114/2004 vp) yksityiskohtaisissa perusteluissa tähdennetään, että sovittelu ei sen sijaan olisi mahdollista esimerkiksi isyyttä tai lapseksiottamista koskevista asioista, koska lapsen etu määrittää myös sovittelun rajat. Suomessa ei ole katsottu, että esimerkiksi lapsen isyys olisi sellainen asia, josta sopiminen vanhempien tai muiden osapuolien kesken olisi lapsen edun mukaista, jos asiassa hankittu näyttö osoittaa toista.

Yhtenä lastensuojelulain keskeisistä periaatteista lastensuojelulain 4 §:n mukaan on, että lastensuojelun on tuettava vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa. Lastensuojelun on pyrittävä ehkäisemään lapsen ja perheen ongelmia sekä puuttumaan riittävän varhain ha-

vaittuihin ongelmiin. Myös lastensuojelun tarvetta arvioitaessa ja lastensuojelua toteuttaessa on kuitenkin ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Ennaltaehkäisevät toimet ovat lastensuojelussakin toimenpiteiden lähtökohta. Ennen lapsen sijoittamista kodin ulkopuolelle on myös kartoitettava lapsen läheisverkoston mahdollisuudet ottaa lapsi luokseen asumaan tai muutoin osallistua lapsen tukemiseen lastensuojelulain 32 §:n edellyttämällä tavalla. Sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen tulee myös ryhtyä toimenpiteisiin lapsen huollon järjestämiseksi vanhempien välisellä sopimuksella tai tuomioistuimen päätöksellä, jos tätä on lapsen edun kannalta pidettävä aiheellisena. Ristiriitojen sovittelu ja vaihtoehtoiset riitojenratkaisumenettelyt eivät kuitenkaan enää tule kysymykseen silloin, kun lapsen etu vaatii järempien lastensuojelutoimenpiteiden käyttöönottoa, tarvittaessa vastoin lapsen omaa ja hänen huoltajiensa tai muiden vanhempainvastuunkantajien tahtoa.

Johtopäätöksensä voidaan todeta, että Suomessa on järjestetty mahdollisuus sovitteluun erityisesti perheoikeudellisissa asioissa 13 artiklan mukaisesti. Artiklassa asetettu suositus ei ole velvoittava, eikä yleissopimuksen tarkoituksena ole ollut, että sovittelutie olisi mahdollinen kaikissa lapsia koskevissa perheoikeudellisissa asioissa. Lapsen isyyttä, lapseksiottamista ja lastensuojelullisia toimenpiteitä koskevissa tuomioistuimenmenettelyissä sovittelu ei ole sovelias vaihtoehto, koska lapsen edun toteutuminen on sovintoratkaisua tärkeämpi päämäärä.

14 artikla. *Oikeudellinen apu ja neuvonta.* Yleissopimuksen 14 artiklan mukaan milloin kansallisessa lainsäädännössä säädetään lapsen edustamiseen liittyvästä oikeudellisesta avusta tai neuvonnasta lapsia koskevissa oikeudenkäynneissä, tällaisia säädöksiä tulee soveltaa 4 ja 9 artiklojen kattamiin asioihin.

Suomessa oikeudellisesta avusta säädetään oikeusapulailta (257/2002). Laissa ei ole erityissäännöksiä lapsen edustamiseen liittyvästä oikeudellisesta avusta. Oikeusavusta annetun valtioneuvoston asetuksen (388/2002) 3 §:ssä säädetään, että alle 18-vuotiaan hakessa oikeusapua hänen huoltajiensa käyttövara ei oteta huomioon, minkä seurauksena lapsen taloudelliset mahdollisuudet hakea it-

senäisesti oikeusapua huomattavasti helpottuvat. Jos hallinto-oikeus tai korkein hallinto-oikeus määrää lapselle avustajan huostaanoton tuomioistuinkäsittelyyn lastensuojelulain 87 §:n 2 momentin mukaan, vaikka lapsi tai hänen laillinen edustajansa ei ole ilmoittanut sitä haluavansa, on avustajan määräämisestä soveltuvin osin ja avustajalle tulevastakin palkkiosta ja korvauksesta voimassa, mitä oikeusapulaisissa säädetään, riippumatta siitä, onko lapselle myönnetty tai myönnetäänkö hänelle oikeusapulaisissa tarkoitettua oikeusapua. Tältä osin oikeusapu annetaan korvauksetta. Isyyslaissa ei ole vastaavaa oikeudellisen avustajan käytön maksuttomuutta koskevaa säädöstä. Lapsella ei ole puuttuvan asianosaisasemansa vuoksi oikeutta omaan oikeusavustajaan lapseksiottamisasioissa. Jos lapsi haluaa käyttää oikeudellista avustajaa isyyden vahvistamisasiassa, oikeusavusta annettu asetus ja sen 3 § tulevat sovellettaviksi 14 artiklassa edellytetyllä tavalla.

Jos lapsi ei käytä oikeudellista avustajaa tai asiamiestä vaan häntä edustaa 4 ja 9 artiklan mukaisissa tilanteissa hänen pääsääntöisen edunvalvojansa sijainen, edunvalvojan palkkio ei määräydy oikeusapulain tai oikeusavusta annetun asetuksen mukaan, vaan edunvalvojan palkkio määräytyy holhous-toimesta annetun lain 44 §:n 2 momentin perusteella. Säännöksen mukaan edunvalvojalla on oikeus saada päämiehensä varoista korvaus tarpeellisista kuluistaan sekä tehtävänsä laatuun ja laajuuteen ja päämiehen varoihin nähden kohtuullinen palkkio. Koska edunvalvojan päämies on oikeudenkäymiskaaren 12 luvun 4 a §:n, hallintolainkäyttölain 19 a §:n ja holhustoimesta annetun lain 11 §:n mukaisissa ja tämän yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvissa tilanteissa alaikäinen, päämiehen varoilla tarkoitetaan tällöin alaikäisen omia varoja eikä hänen huoltajiensa varoja oteta huomioon. Oikeusavusta annetun asetuksen 3 § ja holhustoimesta annetun lain 44 §:n 2 momentti vastaavat siis sisällöllisesti toisiaan yleissopimuksen tarkoittamalla tavalla.

Useimmissa tapauksissa alaikäisellä ei ole omia varoja, joista edunvalvojan palkkio voidaan maksaa. Edunvalvojan tehtävänä on tuolloin hakea oikeusapulain mukaista oikeusapua, jolloin edunvalvontapalkkioon sovel-

letaan samoja säännöksiä kuin jos lapsi olisi hakenut puhevaltansa tueksi oikeudellista avustajaa.

Muilta osin lapsen edustamiseen oikeudenkäynneissä liittyvät oikeudellista apua ja neuvontaa koskevat säädökset on sijoitettu lähinnä edellä mainittuun erityislainsäädäntöön, miltä osin asia on jo käsitelty 4 ja 9 artiklojen yhteydessä edellä.

15 artikla. *Suhteet muihin kansainvälisiin sopimuksiin.* Yleissopimuksen 15 artiklan mukaan lapsen oikeuksien käyttöä koskeva yleissopimus ei rajoita minkään muun sellaisen kansainvälisen sopimuksen soveltamista, jossa käsitellään lapsen ja perheiden suojelun yhteydessä esiin tulevia erityiskysymyksiä, jonka sopimuspuoli tämän yleissopimuksen sopimuspuoli on tai tulee olemaan.

III Luku Pysyvä komitea

16 artikla. *Pysyvän komitean perustaminen ja tehtävät.* Yleissopimuksen 16 artiklan mukaan yleissopimusta varten perustetaan pysyvä komitea, jonka tulee tarkastella yleissopimukseen liittyviä ongelmia. Se voi erityisesti tarkastella kaikkia asiaan liittyviä kysymyksiä, jotka liittyvät yleissopimuksen tulkintaan tai täytäntöönpanoon ja esittää täytäntöönpanoa koskevat johtopäätökset suosituksina. Suositukset tulee hyväksyä kolmen neljäosan enemmistöllä annetuista äänistä. Pysyvä komitea voi myös esittää muutoksia yleissopimukseen ja tutkia yleissopimuksen 20 artiklan mukaisesti ehdotettuja muutoksia ja antaa neuvoja ja apua sellaisille kansallisille toimielimille, joilla on 12 artiklan 2 kappaleessa esitettyjä tehtäviä ja edistää niiden välistä kansainvälistä yhteistyötä.

17 artikla. *Kokoonpano.* Yleissopimuksen 17 artiklan 1 kappaleen mukaan jokaisella sopimuspuolella voi olla pysyvässä komiteassa yksi tai useampi edustaja. Jokaisella sopimuspuolella on yksi ääni. Muilla Euroopan neuvoston jäsenvaltiolla tai sellaisilla Euroopan neuvoston ulkopuolisilla jäsenvaltioilla, jotka ovat osallistuneet yleissopimuksen laatimiseen, voi kuitenkin olla artiklan 2 kappaleen mukaan tarkkailija pysyvässä komiteassa. Sama koskee kaikkia muita valtioita tai Euroopan yhteisöä sen jälkeen, kun ne on kutsuttu liittymään yleissopimukseen.

Yleissopimuksen 17 artiklan 3 kappaleen mukaan jollei sopimuspuoli ole vähintään yhtä kuukautta ennen kokousta ilmoittanut pääsihteerille vastalauseestaan, pysyvä komitea voi kutsua tarkkailijoina osallistumaan sen kokouksiin tai yhteen kokoukseen tai osaan kokousta yhden tai useamman seuraavista: minkä tahansa valtion, johon ei edellä ole viitattu, Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksien komitean, Euroopan yhteisön, minkä tahansa kansainvälisen hallitusten välisen toimielimen, minkä tahansa kansainvälisen yksityisen toimielimen, jolla on yksi tai useampia 12 artiklan 2 kappaleessa mainittuja tehtäviä, tai minkä tahansa kansallisen, julkisen tai yksityisen toimielimen, jolla on yksi tai useampi 12 artiklan 2 kappaleessa mainituista tehtävistä.

Pysyvä komitea voi lisäksi vaihtaa tietoja sellaisten järjestöjen kanssa, jotka käsittelevät lasten oikeuksien käyttöä.

18 artikla. *Kokoukset.* Yleissopimuksen 18 artiklan 1 kappaleen mukaan Euroopan neuvoston pääsihteerin kutsuu pysyvän komitean koolle, kun kolme vuotta on kulunut tämän yleissopimuksen voimaantulopäivämäärästä lukien. Euroopan neuvoston pääsihteerin voi kutsua pysyvän komitean koolle myös milloin tahansa tämän päivämäärän jälkeen omasta aloitteestaan.

Pysyvä komitea voi 18 artiklan 2 kappaleen mukaan tehdä päätöksiä vain, jos vähintään puolet sopimuspuolista on läsnä. Artiklan 3 kappaleen mukaan jollei 16 tai 20 artiklasta muuta johdu, pysyvä komitea tekee päätökset läsnä olevien jäsenten enemmistöllä. Artiklan 4 kappaleen mukaan, jollei yleissopimuksen määräyksistä muuta johdu, pysyvä komitea laatii itse omat menettelytapasääntönsä ja kaikkien tähän yleissopimukseen kuuluvien tehtävien suorittamiseksi mahdollisesti asettamiensa työryhmien menettelytapasäännöt.

19 artikla. *Pysyvän komitean raportit.* Yleissopimuksen 19 artiklan mukaan pysyvä komitea toimittaa jokaisen kokouksensa jälkeen sopimuspuolille ja Euroopan neuvoston ministerikomitealle raportin keskusteluistaan ja kaikista tekemistään päätöksistä.

Yleissopimuksen 16 artiklan mukainen pysyvä komitea on kokoontunut yleissopimuksen voimaantulon jälkeen yhden kerran vuonna 2006. Pysyvän komitean kokouksesta

julkaistun raportin mukaan komitea hyväksyi tuossa kokouksessa toimintaansa koskevat menettelytapasäännöt. Se ei tehnyt muutosesityksiä yleissopimukseen tai antanut suosituksia yleissopimuksen täytäntöönpanoa koskevan keskustelun perusteella tehdyistä johdopäätöksistä. Pysyvä komitea kiinnitti huomiota siihen, että yleissopimuksen tuolloisista 24 allekirjoittajavaltiota sen oli hyväksynyt tai ratifioinut vasta kymmenen jäsenvaltiota, ja kutsui jäljellä olevia allekirjoittajavaltioita ryhtymään toimiin sen hyväksymiseksi kansallisessa lainsäädännössään. Vuoden 2006 kokouksen jälkeen yleissopimuksen on hyväksynyt neljä uutta jäsenvaltiota. Seuraavaa pysyvän komitean kokousta ei ole vielä kutsuttu koolle.

IV luku Muutokset yleissopimukseen

20 artikla. Yleissopimuksen 20 artiklan 1 kappaleen mukaan sopimuspuolen tai pysyvän komitean ehdottamista muutoksista yleissopimuksen artikloihin tulee ilmoittaa Euroopan neuvoston pääsihteerille ja tämän tulee toimittaa tiedot niistä vähintään kaksi kuukautta ennen pysyvän komitean seuraavaa kokousta Euroopan neuvoston jäsenvaltioille, kaikille allekirjoittajille, kaikille sopimusosapuolille, kaikille valtioille, joita on pyydetty allekirjoittamaan yleissopimus 21 artiklan määräysten mukaisesti ja kaikille sellaisille valtioille tai Euroopan yhteisölle, joita on pyydetty liittymään siihen 22 artiklan mukaisesti.

Yleissopimuksen 20 artiklan 2 kappaleen mukaan pysyvä komitea tutkii edellä olevan kappaleen määräysten mukaisesti ehdotetut muutokset ja alistaa kolmen neljäsosan enemmistöllä annetuista äänistä hyväksytyt tekstin ministerikomitealle hyväksyttäväksi. Hyväksymisen jälkeen teksti toimitetaan sopimuspuolten hyväksyttäväksi.

Muutos tulee 20 artiklan 3 kappaleen mukaan voimaan sen kuukauden ensimmäisenä päivänä, joka alkaa yhden kuukauden kuluttua päivästä, jolloin kaikki sopimuspuolet ovat ilmoittaneet pääsihteerille, että ne ovat hyväksyneet muutoksen.

Yleissopimuksen 20 artiklan mukaisia muutosehdotuksia yleissopimukseen ei ole

hallituksen esityksen antopäivämäärään mennessä tehty.

V luku Loppumääräykset

Yleissopimuksen loppumääräykset vastaavat kansainvälisen oikeuden yleisiä periaatteita, jotka on kodifioitu valtiosopimusoikeutta koskevaan Wienin yleissopimukseen (SopS 33/1980), jonka sopimuspuoli Suomi on.

21 artikla. *Allekirjoittaminen, ratifiointi ja voimaantulo.* Yleissopimuksen 21 artiklan 1 kappaleen mukaan sopimus on avoinna allekirjoittamista varten Euroopan neuvoston jäsenvaltioille ja niille ulkopuolisille valtioille, jotka ovat osallistuneet sen laatimiseen.

Artiklan 2 kappaleen mukaan yleissopimus on ratifioitava tai hyväksyttävä. Ratifiointi- tai hyväksymiskirjat talletetaan Euroopan neuvoston pääsihteerin huostaan.

Artiklan 3 kappaleen mukaan yleissopimus tulee voimaan sen kuukauden ensimmäisenä päivänä, joka alkaa kolmen kuukauden kuluttua päivästä, jolloin kolme valtiota, joista ainakin kaksi on Euroopan neuvoston jäsenvaltiota, on ilmaissut suostumuksensa noudattaa yleissopimusta edellä olevan kappaleen määräysten mukaisesti.

Artiklan 4 kappaleen mukaan allekirjoittajan osalta, joka myöhemmin ilmaisee suostumuksensa noudattaa yleissopimusta, sopimus tulee voimaan sen kuukauden ensimmäisenä päivänä, joka alkaa kolmen kuukauden kuluttua päivästä, jolloin sen ratifioimistai hyväksymiskirjat on talletettu.

Kyseessä on yleinen kansainvälisoikeudellinen menettely yleissopimusten allekirjoittamisesta, ratifioinnista ja voimaantulosta.

22 artikla. *Ulkopuoliset valtiot ja Euroopan yhteisö.* Yleissopimuksen 22 artiklan 1 kappaleen mukaan sopimuksen tultua voimaan Euroopan neuvoston ministerikomitea voi, joko omasta aloitteestaan tai pysyvän komitean ehdotuksesta ja neuvoteltuaan sopimuspuolten kanssa, pyytää Euroopan neuvoston ulkopuolista valtiota, joka ei ole osallistunut yleissopimuksen laadintaan, sekä Euroopan yhteisöä, liittymään tähän yleissopimukseen Euroopan neuvoston perustamissopimuksen 20 artiklan d kohdassa esitetyllä

enemmistö päätöksellä ja niiden sopimusvaltioiden edustajien yksimielisellä päätöksellä, jotka ovat oikeutettuja istumaan ministerikomiteassa.

Artiklan 2 kappaleen mukaan jokaisen liittyvän valtion tai Euroopan yhteisön osalta yleissopimus tulee voimaan sen kuukauden ensimmäisenä päivänä, joka alkaa kolmen kuukauden kuluttua päivästä, jolloin sen liittymiskirjat on talletettu Euroopan neuvoston pääsihteerin huostaan.

23 artikla. Alueellinen soveltaminen. Yleissopimuksen 23 artiklan 1 kappaleen mukaan valtio voi allekirjoittaessaan tai tallettaessaan ratifioimis-, hyväksymis- tai liittymiskirjansa määrittellä alueen tai alueet, joissa tätä yleissopimusta sovelletaan.

Artiklan 2 kappaleen mukaan sopimuspuoli voi milloin tahansa myöhemmin Euroopan neuvoston pääsihteerille osoitetulla selityksellä laajentaa tämän yleissopimuksen soveltamisen jollekin muulle alueelle, joka täsmennetään selityksessä ja jonka kansainvälisistä suhteista se on vastuussa tai jonka puolesta sillä on valtuudet tehdä sitoumuksia. Sellaisen alueen osalta yleissopimus tulee voimaan sen kuukauden ensimmäisenä päivänä, joka alkaa kolmen kuukauden kuluttua päivästä, jolloin pääsihteeri on vastaanottanut tällaisen selityksen.

Artiklan 3 kappaleen mukaan kahden edellä olevan kappaleen nojalla tehdyt selitykset voidaan kyseisessä selityksessä määritellyn alueen osalta sanoa irti pääsihteerille osoitetulla ilmoituksella. Irtisanominen tulee voimaan sen kuukauden ensimmäisenä päivänä, joka alkaa kolmen kuukauden kuluttua päivästä, jolloin pääsihteeri on vastaanottanut tällaisen ilmoituksen.

24 artikla. Varaumat. Yleissopimuksen 24 artiklan mukaan yleissopimukseen ei saa tehdä varaumia. Sen sijaan sopimuspuolet voivat 1 artiklan 4 kohdan mukaan itse valita ne vähintään kolme oikeusviranomaisessa käsiteltävien perheoikeudellisten asioiden ryhmää, joihin yleissopimusta sovelletaan.

25 artikla. Irtisanominen. Yleissopimuksen 25 artiklan 1 kappaleen mukaan sopimuspuoli voi milloin tahansa irtisanoa yleissopimuksen Euroopan neuvoston pääsihteerille osoitetulla ilmoituksella. Artiklan 2 kappaleen mukaan irtisanominen tulee voimaan

sen kuukauden ensimmäisenä päivänä, joka alkaa kolmen kuukauden kuluttua päivästä, jolloin pääsihteeri on vastaanottanut ilmoituksen.

26 artikla. Ilmoitukset. Yleissopimuksen 26 artiklan mukaan Euroopan neuvoston pääsihteeri ilmoittaa Euroopan neuvoston jäsenvaltioille, kaikille allekirjoittajille, kaikille sopimuspuolille ja kaikille muille valtioille tai Euroopan yhteisölle, jota on pyydetty liittymään yleissopimukseen, allekirjoittamisista, ratifioimis-, hyväksymis- tai liittymiskirjojen tallettamisista, yleissopimuksen 21 tai 22 artiklan mukaisista voimaantulopäivistä, 20 artiklan mukaisesti hyväksytyistä muutoksista ja päivästä, jolloin tällainen muutos tulee voimaan, 1 ja 23 artiklojen määräysten nojalla tehdyistä selityksistä, 25 artiklan määräysten mukaisesti tehdyistä irtisanomisista, muista toimista, ilmoituksista tai tiedonannoista, jotka liittyvät tähän yleissopimukseen.

4 Lakiehdotuksen perustelut

1 §. Voimaansaattamislain 1 § sisältää tavanomaisen blankettilain säännöksen, jolla saatetaan voimaan lailla ne yleissopimuksen määräykset, jotka kuuluvat lainsäädännön alaan. Lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä selostetaan jäljempänä eduskunnan suostumuksen tarpeellisuutta ja käsittelyjärjestystä koskevassa jaksossa.

2 §. Voimaansaattamislaki ehdotetaan tulevaksi voimaan tasavallan presidentin asetuksella säädettävänä ajankohtana samanaikaisesti kuin yleissopimus tulee voimaan.

5 Esityksen vaikutukset

Kuten edellä jaksossa 3 on selostettu tarkemmin, Suomen lainsäädäntö vastaa yleissopimuksen määräyksiä 1 artiklan 4 kohdan mukaan määriteltujen perheoikeudellisten asioiden ryhmien osalta (isyyden vahvistaminen, lapseksiottaminen ja huostaanoton tuomioistuinkäsittely). Esityksellä ei tämän vuoksi ennakoita olevan suorita vaikutuksia Suomen lainsäädäntöön tai oikeuskäytäntöön. Epäselvissä tulkintatilanteissa yleisso-

pimus selkeyttää lasten menettelyllisten oikeuksien sisältöä mainituissa oikeudenkäynneissä ja yleissopimukseen liittymisellä voidaan ennakoida olevan välillistä vaikutusta tuleviin lasta koskevia oikeudenkäyntejä sivuaviin lainsäädäntöhankkeisiin, joissa lapsen osallistumisoikeudet voidaan jatkossa ottaa paremmin huomioon.

6 Asian valmistelu

Euroopan neuvoston parlamentaarinen yleiskokous kehotti suosituksessaan No. 1121 (1990) ministerikomiteaa luonnostelemaan oikeudellista asiakirjaa täydentämään YK:n lapsen oikeuksien sopimusta, joka oli hyväksytty vuotta aiemmin. Tavoitteena oli, että eurooppalaisen oikeudellisen asiakirjan avulla toteutettaisiin paremmin YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 4 artiklan asettama velvoite ryhtyä kaikkiin tarpeellisiin lainsäädännöllisiin, hallinnollisiin ja muihin toimiin yleissopimuksessa tunnustettujen oikeuksien toteuttamiseksi.

Lapsen oikeuksien käyttöä koskeva eurooppalainen yleissopimus avattiin allekirjoitettavaksi Strasbourgissa 25 päivänä tammikuuta 1996, jolloin sen allekirjoitti yhteensä seitsemän jäsenvaltiota, muiden mukana Suomi, Ruotsi ja Islanti. Yleissopimus tuli kansainvälisesti voimaan 1 päivänä heinäkuuta 2000, kun kolme jäsenmaata oli ratifioinut yleissopimuksen. Sopimuksen on tällä hetkellä allekirjoittanut 26 jäsenvaltiota, joista 14 on sen hyväksynyt tai ratifioinut (Italia, Itävalta, Kreikka, Kroatia, Kypros, Latvia, Makedonia, Montenegro, Puola, Ranska, Saksa, Serbia, Slovenia, Tsekin tasavalta, Turkki ja Ukraina).

Yleissopimuksen hyväksymistä koskeva lakiesitys on valmisteltu oikeusministeriössä. Sen hyväksymisestä on saatu lausunnot ulkoasiainministeriöltä, Helsingin hallinto-oikeudelta, Helsingin käräjäoikeudelta, lapsiasiavaltuutetulta, Helsingin kaupungilta, Lastensuojelun Keskusliitto ry:ltä, Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry:ltä, Pelastakaa Lapset ry:ltä ja Suomen Asianajajaliitolta. Lausunnoista on koottu lausuntotivistelmä, joka on julkaistu oikeusministeriön lausuntoja ja selvityksiä –sarjassa numerolla 2009:23.

7 Voimaantulo

Yleissopimus tulee sen 21 artiklan 3 kappaleen mukaan voimaan sen kuukauden ensimmäisenä päivänä, joka alkaa kolmen kuukauden kuluttua siitä päivästä, jolloin kolme valtiota, joista ainakin kaksi on Euroopan neuvoston jäsenvaltiota, on ilmaissut suostumuksensa noudattaa yleissopimusta. Saman artiklan 4 kappaleen mukaan allekirjoittajan osalta, joka myöhemmin ilmaisee suostumuksensa noudattaa yleissopimusta, sopimus tulee voimaan sen kuukauden ensimmäisenä päivänä, joka alkaa kolmen kuukauden kuluttua päivästä, jolloin sen ratifioimis- tai hyväksymiskirjat on talletettu.

Yleissopimus on tullut kansainvälisesti voimaan 1 päivänä heinäkuuta 2000. Suomen osalta noudatetaan voimaantulolle siis 21 artiklan 4 kappaleen mukaista määräaika, jolloin yleissopimus tulee voimaan sen kuukauden ensimmäisenä päivänä, joka alkaa kolmen kuukauden kuluttua päivästä, jolloin Suomen hyväksymiskirjat on talletettu Euroopan neuvoston pääsihteerille.

Esitykseen sisältyvä lakiehdotus ehdotetaan tulevaksi voimaan tasavallan presidentin asetuksella säädettävänä ajankohtana samanaikaisesti sopimuksen kanssa.

8 Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus ja käsittelyjärjestys

Perustuslain 94 §:n 1 momentin mukaan eduskunta hyväksyy muun muassa sellaiset valtiosopimukset ja muut kansainväliset velvoitteet, jotka sisältävät lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä. Lasten oikeuksien käyttöä koskeva eurooppalainen yleissopimus kuuluu lainsäädännön alaan, sillä sen määräykset koskevat perustuslaissa turvattujen lasten oikeuksien käyttöä ja yleissopimuksen määräyksiä tarkoittamista asioista on olemassa lain säännöksiä. Kansainvälisen velvoitteen määräys kuuluu lainsäädännön alaan siitä riippumatta, onko määräys ristiriidassa vai sopusoinnussa Suomessa lailla annetun säännöksen kanssa (PeVL 11/2000, PeVL 12/2000 ja PeVL 45/2000).

Perustuslain 6 §:n 3 momentissa säädetään, että lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään

koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti. Lasten oikeuksien käyttöä koskevan sopimuksen kaikki aineelliset määräykset (1—14 artiklat) käsittelevät välittömästi tai välillisesti lasten mahdollisuuksia vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Edellä mainituissa määräyksissä tarkoitetuista asioista on säädetty Suomessa pääosin lailla, kuten jaksossa 3 on esitetty. Eduskunnan suostumus on siten tarpeen sopimuksen hyväksymiseksi.

Lainsäädännön alaan kuuluu myös sellaisten ilmoitusten tekeminen, jotka vaikuttavat blankettimuotoisen voimaansaattamislain välityksellä Suomessa lain tasolla voimassa olevan oikeuden sisältöön. Eduskunnan suostumus tarvitaan yleissopimuksen 1 artiklan 4 kappaleen mukaisen selityksen tekemiselle, jossa Suomi nimeää isyyden vahvistamisen, lapseksiottamisen ja huostaanoton tuomioistuinkäsittelyn niiksi oikeusviranomaisessa käsiteltävien perheoikeudellisten asioiden ryhmiksi, joihin yleissopimusta tulee soveltaa.

Sopimus ei sisällä määräyksiä, jotka koskivat perustuslakia sen 94 §:n 2 momentissa tai 95 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla.

Sopimus voidaan hyväksyä äänten enemmistöllä ja ehdotus sen voimaansaattamislainsiksi voidaan hyväksyä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Edellä olevan perusteella ja perustuslain 94 §:n mukaisesti esitetään, että

Eduskunta hyväksyisi Strasbourgissa 25 päivänä tammikuuta 1996 tehdyn lasten oikeuksien käyttöä koskevan eurooppalaisen yleissopimuksen,

ja että Eduskunta hyväksyisi annettavaksi selityksen, jossa yleissopimuksen 1 artiklan 4 kappaleen mukaisiksi oikeusviranomaisessa käsiteltäviksi perheoikeudellisten asioiden ryhmiksi nimetään isyyden vahvistamista, lapseksiottamista ja huostaanoton tuomioistuinkäsittelyä koskevat oikeudelliset menettelyt.

Koska yleissopimus sisältää määräyksiä, jotka kuuluvat lainsäädännön alaan, annetaan samalla Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Lakiehdotus

Laki

lasten oikeuksien käyttöä koskevan eurooppalaisen yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 § Strasbourgissa 25 päivänä tammikuuta 1996 tehdyn lasten oikeuksien käyttöä koskevan eurooppalaisen yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset ovat lakina voimassa sellaisina, kuin Suomi on	niihin sitoutunut. 2 § Tämän lain voimaantulosta säädetään tasavallan presidentin asetuksella.
--	--

Helsingissä 21 päivänä toukokuuta 2010

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Ministeri *Astrid Thors*

Sopimusteksti

**LASTEN OIKEUKSIEN KÄYTTÖÄ
KOSKEVA EUROOPPALAINEN
YLEISSOPIMUS**

Johdanto

Euroopan neuvoston jäsenvaltiot ja tämän asiakirjan muut allekirjoittajavaltiot, jotka

katsovat, että Euroopan neuvoston päämääränä on saavuttaa suurempi yhtenäisyys jäsentensä kesken,

ottavat huomioon Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen ja erityisesti sen 4 artiklan, jossa sopimusvaltioiden edellytetään ryhtyvän kaikkiin tarpeellisiin lainsäädännöllisiin, hallinnollisiin ja muihin toimiin mainitussa yleissopimuksessa tunnustettujen oikeuksien toteuttamiseksi,

panevat merkille parlamentaarisen edustajakokouksen suosituksen 1121 (1990) sisällön lapsen oikeuksista,

ovat vakuuttuneita siitä, että lasten oikeuksia ja etuja tulisi edistää ja tässä tarkoituksessa lapsilla tulisi olla tilaisuus käyttää oikeuksiaan erityisesti heitä koskevilla perheoikeudellisissa oikeudenkäynneissä,

tunnustavat, että lapsille tulisi antaa asianmukaista tietoa, jotta näitä oikeuksia ja etuja voitaisiin edistää ja että lasten näkemyksille tulisi antaa niille kuuluva painoarvo, ja

tunnustavat vanhempien merkityksen lasten oikeuksien ja etujen suojelijoina ja edistäjinä ja katsovat, että valtioiden tulisi tarpeen mukaan myös osallistua tähän suojeluun ja edistämiseen, mutta

katsovat kuitenkin, että ristiriitatilanteissa on toivottavaa, että perheet pyrkivät pääsemään sopimukseen ennen kuin asia tuodaan oikeuskäsittelyyn,

ovat sopineet seuraavasta:

**EUROPEAN CONVENTION ON THE
EXERCISE OF CHILDREN'S RIGHTS**

Preamble

The member States of the Council of Europe and the other States signatory hereto,

Considering that the aim of the Council of Europe is to achieve greater unity between its members;

Having regard to the United Nations Convention on the rights of the child and in particular Article 4 which requires States Parties to undertake all appropriate legislative, administrative and other measures for the implementation of the rights recognised in the said Convention;

Noting the contents of Recommendation 1121 (1990) of the Parliamentary Assembly on the rights of the child;

Convinced that the rights and best interests of children should be promoted and to that end children should have the opportunity to exercise their rights, in particular in family proceedings affecting them;

Recognising that children should be provided with relevant information to enable such rights and best interests to be promoted and that due weight should be given to the views of children;

Recognising the importance of the parental role in protecting and promoting the rights and best interests of children and considering that, where necessary, States should also engage in such protection and promotion;

Considering, however, that in the event of conflict it is desirable for families to try to reach agreement before bringing the matter before a judicial authority,

Have agreed as follows:

I LUKU

CHAPTER I

Yleissopimuksen soveltamisala ja tarkoitus sekä määritelmät**Scope and object of the Convention and definitions**

1 artikla

Article 1

*Yleissopimuksen soveltamisala ja tarkoitus**Scope and object of the Convention*

1 Tätä yleissopimusta sovelletaan alle 18-vuotiaisiin lapsiin.

1 This Convention shall apply to children who have not reached the age of 18 years.

2 Tämän yleissopimuksen tavoitteena on lasten etujen mukaisesti edistää heidän oikeuksiaan, turvata heille menettelyllisiä oikeuksia ja helpottaa näiden oikeuksien käyttöä varmistamalla, että lapset saavat joko itse tai toisten henkilöiden tai toimielinten kautta tietoja ja että he saavat osallistua oikeusviranomaisessa heitä koskevien asioiden käsittelyyn.

2 The object of the present Convention is, in the best interests of children, to promote their rights, to grant them procedural rights and to facilitate the exercise of these rights by ensuring that children are, themselves or through other persons or bodies, informed and allowed to participate in proceedings affecting them before a judicial authority.

3 Tässä yleissopimuksessa lapsia koskevien asioiden käsittelyä oikeusviranomaisessa ovat perheeseen liittyvät, erityisesti vanhempainvastuun toteuttamista, kuten lasten asumista ja tapaamisoikeutta koskevat oikeudenkäynnit.

3 For the purposes of this Convention proceedings before a judicial authority affecting children are family proceedings, in particular those involving the exercise of parental responsibilities such as residence and access to children.

4 Allekirjoittaessaan tai tallettaessaan ratifiointi-, hyväksymis- tai liittymiskirjansa kunkin valtion tulee nimetä Euroopan neuvoston pääsihteerille osoitetussa selityksessä vähintään kolme oikeusviranomaisessa käsiteltävää perheoikeudellisten asioiden ryhmää, joihin tätä yleissopimusta sovelletaan.

4 Every State shall, at the time of signature or when depositing its instrument of ratification, acceptance, approval or accession, by a declaration addressed to the Secretary General of the Council of Europe, specify at least three categories of family cases before a judicial authority to which this Convention is to apply.

5 Kukin sopimuspuoli voi uudella selityksellä nimetä muita perheoikeudellisten asioiden ryhmiä, joihin tätä yleissopimusta tulee soveltaa tai antaa tietoja 5 artiklan, 9 artiklan 2 kappaleen, 10 artiklan 2 kappaleen ja 11 artiklan soveltamisesta.

5 Any Party may, by further declaration, specify additional categories of family cases to which this Convention is to apply or provide information concerning the application of Article 5, paragraph 2 of Article 9, paragraph 2 of Article 10 and Article 11.

6 Mikään tässä yleissopimuksessa ei estä sopimuspuolia soveltamasta sääntöjä, jotka ovat lasten oikeuksien käytön ja edistämisen kannalta edullisempia.

6 Nothing in this Convention shall prevent Parties from applying rules more favourable to the promotion and the exercise of children's rights.

2 artikla

Article 2

*Määritelmät**Definitions*

Tässä yleissopimuksessa:
a "oikeusviranomaisella" tarkoitetaan tuo-

For the purposes of this Convention:
a the term "judicial authority" means a

mioistuinta tai hallinnollista viranomaista, jolla on vastaavat valtuudet,

b "vanhempainvastuunkantaja" tarkoittaa lapsen vanhempia ja muita henkilöitä tai toimielimiä, joilla on oikeus huolehtia joistakin tai kaikista vanhemmille kuuluvista velvollisuuksista,

c "edustaja" tarkoittaa henkilöä kuten lakimiestä tai toimielintä, joka on nimetty toimimaan oikeusviranomaisessa lapsen puolesta,

d "asianmukaiset tiedot" tarkoittaa tietoja, jotka ovat lapsen ikään ja arviointikykyyn nähden sopivia ja joita annetaan lapselle, jotta tämä kykenisi käyttämään oikeuksiaan täysimääräisesti, ellei tällaisten tietojen antaminen ole ristiriidassa lapsen hyvinvoinnin kanssa.

court or an administrative authority having equivalent powers;

b the term "holders of parental responsibilities" means parents and other persons or bodies entitled to exercise some or all parental responsibilities;

c the term "representative" means a person, such as a lawyer, or a body appointed to act before a judicial authority on behalf of a child;

d the term "relevant information" means information which is appropriate to the age and understanding of the child, and which will be given to enable the child to exercise his or her rights fully unless the provision of such information were contrary to the welfare of the child.

II LUKU

Lasten oikeuksien käyttämistä edistävät menettelytavat

A. Lapsen menettelylliset oikeudet

3 artikla

Oikeus saada tietoja ja ilmaista omat näkemyksensä oikeudenkäynnissä

Lapselle, jolla katsotaan kansallisen lain-säädännön nojalla olevan riittävä arviointikyky, tulee häntä koskevien oikeusviranomaisessa käsiteltävien asioiden yhteydessä turvata seuraavat oikeudet ja hänellä tulee olla oikeus pyytää näitä oikeuksia:

a oikeus saada kaikki asiaan liittyvät tiedot,

b oikeus tulla kuulluksi ja ilmaista omat näkemyksensä,

c oikeus saada tieto näiden näkemysten noudattamisesta mahdollisesti aiheutuvista seurauksista ja minkä tahansa päätöksen mahdollisista seurauksista.

CHAPTER II

Procedural measures to promote the exercise of children's rights

A. Procedural rights of a child

Article 3

Right to be informed and to express his or her views in proceedings

A child considered by internal law as having sufficient understanding, in the case of proceedings before a judicial authority affecting him or her, shall be granted, and shall be entitled to request, the following rights:

a to receive all relevant information;

b to be consulted and express his or her views;

c to be informed of the possible consequences of compliance with these views and the possible consequences of any decision.

4 artikla

Oikeus pyytää erityisedustajan määräämistä

1 Ellei 9 artiklasta muuta johdu, lapsella tulee olla oikeus pyytää joko itse tai toisten henkilöiden tai toimielinten välityksellä erityisedustajaa itseään koskevien asioiden oikeuskäsittelyyn, milloin kansallinen laki estää vanhempainvastuunkantajia edustamasta lasta vanhempien ja lapsen eturistiriitojen vuoksi.

2 Valtiot voivat rajoittaa 1 kappaleen oikeuden lapsiin, joilla kansallisen lainsäädännön mukaan katsotaan olevan riittävä arviointikyky.

Article 4

Right to apply for the appointment of a special representative

1 Subject to Article 9, the child shall have the right to apply, in person or through other persons or bodies, for a special representative in proceedings before a judicial authority affecting the child where internal law precludes the holders of parental responsibilities from representing the child as a result of a conflict of interest with the latter.

2 States are free to limit the right in paragraph 1 to children who are considered by internal law to have sufficient understanding.

5 artikla

Muut mahdolliset menettelylliset oikeudet

Sopimuspuolten tulee harkita muiden menettelyllisten oikeuksien myöntämistä lapsille heitä koskevien oikeudenkäyntien yhteydessä, erityisesti:

a oikeus hakea avustajakseen valitsemaansa sopivaa henkilöä avustamaan omien näkemystensä ilmaisussa,

b oikeus hakea itse tai toisten henkilöiden tai toimielinten avulla erillisen edustajan, asianmukaisissa tapauksissa lakimiehen, määräämistä,

c oikeus nimittää oma edustajansa,

d oikeus käyttää joitakin tai kaikkia tällaisten oikeudenkäyntien osapuolten oikeuksia.

Article 5

Other possible procedural rights

Parties shall consider granting children additional procedural rights in relation to proceedings before a judicial authority affecting them, in particular:

a the right to apply to be assisted by an appropriate person of their choice in order to help them express their views;

b the right to apply themselves, or through other persons or bodies, for the appointment of a separate representative, in appropriate cases a lawyer;

c the right to appoint their own representative;

d the right to exercise some or all of the rights of parties to such proceedings.

B. Oikeusviranomaisten asema

6 artikla

Päätöksentekomenettely

Lasta koskevassa oikeudenkäynnissä oikeusviranomaisen tulee ennen päätöksentekoa:

a harkita, onko sillä käytettävissään riittävät tiedot päätöksentekoon lapsen etujen mukaisesti ja tarpeen mukaan hankkia lisätietoja erityisesti vanhempainvastuunkantajilta;

B. Role of judicial authorities

Article 6

Decision-making process

In proceedings affecting a child, the judicial authority, before taking a decision, shall:

a consider whether it has sufficient information at its disposal in order to take a decision in the best interests of the child and, where necessary, it shall obtain further in-

b silloin kun lapsella katsotaan kansallisen lainsäädännön mukaan olevan riittävä arviointikyky:

- varmistaa, että lapsi on saanut kaikki asiaan liittyvät tiedot,
- henkilökohtaisesti kuulla lasta asianmukaisissa tapauksissa, tarvittaessa yksityisesti, joko itse tai joidenkin henkilöiden tai toimielinten kautta lapsen arviointikyvyllä sopivalla tavalla, ellei tämä ole ilmeisessä ristiriidassa lapsen etujen kanssa,
- antaa lapsen ilmaista omat näkemyksensä;

c antaa asianmukainen painoarvo lapsen ilmaisemille näkemyksille.

formation, in particular from the holders of parental responsibilities;

b in a case where the child is considered by internal law as having sufficient understanding:

- ensure that the child has received all relevant information;
- consult the child in person in appropriate cases, if necessary privately, itself or through other persons or bodies, in a manner appropriate to his or her understanding, unless this would be manifestly contrary to the best interests of the child;
- allow the child to express his or her views;

c give due weight to the views expressed by the child.

7 artikla

Velvollisuus toimia nopeasti

Lasta koskevassa oikeudenkäynnissä oikeusviranomaisen tulee toimia nopeasti tarpeettomien viiveiden välttämiseksi ja käytettävissä tulee olla menettelytavat, jotka takaavat oikeusviranomaisen päätösten nopean toimeenpanon. Kiireellisissä tapauksissa oikeusviranomaisella tulee olla oikeus, milloin taroituksenmukaista, tehdä päätöksiä, jotka voidaan saattaa välittömästi voimaan.

8 artikla

Toimiminen omasta aloitteesta

Lasta koskevassa oikeudenkäynnissä oikeusviranomaisella tulee olla valta toimia omasta aloitteestaan kansallisen lain määrittelemissä tapauksissa, milloin lapsen hyvinvointi on vakavassa vaarassa.

9 artikla

Edustajan määrääminen

1 Lasta koskevissa oikeudenkäynneissä, joissa kansallisen lainsäädännön mukaan vanhempainvastuunkantajat ovat estyneitä edus-

Article 7

Duty to act speedily

In proceedings affecting a child the judicial authority shall act speedily to avoid any unnecessary delay and procedures shall be available to ensure that its decisions are rapidly enforced. In urgent cases the judicial authority shall have the power, where appropriate, to take decisions which are immediately enforceable.

Article 8

Acting on own motion

In proceedings affecting a child the judicial authority shall have the power to act on its own motion in cases determined by internal law where the welfare of a child is in serious danger.

Article 9

Appointment of a representative

1 In proceedings affecting a child where, by internal law, the holders of parental responsibilities are precluded from represent-

tamaan lasta heidän ja lapsen välisten eturistiriitojen vuoksi, oikeusviranomaisella tulee olla valta määrätä erityisedustaja lapselle tällaiseen oikeudenkäyntiin.

2 Sopimuspuolten tulee harkita järjestelyjä, joiden avulla lasta koskevissa oikeudenkäynneissä oikeusviranomaisella on valta määrätä lapselle erillinen edustaja, sopivissa tapauksissa lakimies, edustamaan lasta.

C. Edustajien asema

10 artikla

1 Lasta koskevissa oikeudenkäynneissä edustajan tulee, jollei tämä ole ilmeisessä riskitilassa lapsen etujen kanssa:

a antaa lapselle kaikki asiaan liittyvät tiedot, mikäli hänellä katsotaan kansallisen lainsäädännön mukaan olevan riittävä arviointikyky,

b esittää lapselle selvityksiä, mikäli lapsella katsotaan kansallisen lainsäädännön mukaan olevan riittävä arviointikyky, koskien hänen näkemystensä noudattamisesta aiheutuvia mahdollisia seurauksia ja edustajan toimien mahdollisia seurauksia,

c määrittellä lapsen näkökannat ja esittää ne oikeusviranomaiselle.

2 Sopimuspuolten tulee harkita 1 kappaleen määräysten laajentamista koskemaan vanhempainvastuunkantajia.

D. Tiettyjen määräysten laajentaminen

11 artikla

Sopimuspuolten tulee harkita 3, 4 ja 9 artiklojen määräysten laajentamista lasta koskeviin menettelyihin muissa toimielimissä ja lapsia koskeviin asioihin, jotka eivät ole oikeuskäsittelyn kohteena.

E. Kansalliset toimielimet

12 artikla

1 Sopimuspuolten tulee kannustaa lasten oikeuksien edistämistä ja käyttöä toimielinten välityksellä, joilla on muun muassa 2 kappaleessa esitetyt tehtävät.

ing the child as a result of a conflict of interest between them and the child, the judicial authority shall have the power to appoint a special representative for the child in those proceedings.

2 Parties shall consider providing that, in proceedings affecting a child, the judicial authority shall have the power to appoint a separate representative, in appropriate cases a lawyer, to represent the child.

C. Role of representatives

Article 10

1 In the case of proceedings before a judicial authority affecting a child the representative shall, unless this would be manifestly contrary to the best interests of the child:

a provide all relevant information to the child, if the child is considered by internal law as having sufficient understanding;

b provide explanations to the child if the child is considered by internal law as having sufficient understanding, concerning the possible consequences of compliance with his or her views and the possible consequences of any action by the representative;

c determine the views of the child and present these views to the judicial authority.

2 Parties shall consider extending the provisions of paragraph 1 to the holders of parental responsibilities.

D. Extension of certain provisions

Article 11

Parties shall consider extending the provisions of Articles 3, 4 and 9 to proceedings affecting children before other bodies and to matters affecting children which are not the subject of proceedings.

E. National bodies

Article 12

1 Parties shall encourage, through bodies which perform, *inter alia*, the functions set out in paragraph 2, the promotion and the exercise of children's rights.

2 Tehtäviin kuuluu:
 a tehdä ehdotuksia lasten oikeuksien käyt-
 töön liittyvän lainsäädännön kehittämiseksi,
 b antaa lausuntoja lasten oikeuksien käyt-
 töön liittyvistä lakiehdotuksista,

c antaa lasten oikeuksien käyttöön liittyvää
 yleistietoa tiedotusvälineille, yleisölle ja hen-
 kilöille ja toimielimille, jotka käsittelevät lap-
 sia koskevia kysymyksiä,

d ottaa selvää lasten näkemyksistä ja antaa
 heille asiaan kuuluvaa tietoa.

2 The functions are as follows:
 a to make proposals to strengthen the law
 relating to the exercise of children's rights;
 b to give opinions concerning draft legisla-
 tion relating to the exercise of children's
 rights;

c to provide general information concern-
 ing the exercise of children's rights to the
 media, the public and persons and bodies
 dealing with questions relating to children;

d to seek the views of children and provide
 them with relevant information.

F. Muut asiat

13 artikla

Sovittelu tai muut riidanratkaisumenettelyt

Riitojen estämiseksi tai ratkaisemiseksi tai
 lasta koskevien oikeudenkäyntien välttämisek-
 si sopimuspuolten tulee suosia sovittelua
 tai muita riidanratkaisumenettelyjä ja niiden
 käyttöä sovintoon pääsemiseksi sopimuspuol-
 ten määrittelemissä sopivissa tapauksissa.

14 artikla

Oikeudellinen apu ja neuvonta

Milloin kansallisessa lainsäädännössä sää-
 detään lapsen edustamiseen liittyvästä oikeu-
 dellisesta avusta tai neuvonnasta lapsia kos-
 kevissa oikeudenkäynneissä, tällaisia säädök-
 siä tulee soveltaa 4 ja 9 artiklojen kattamiin
 asioihin.

15 artikla

Suhteet muihin kansainvälisiin sopimuksiin

Tämä yleissopimus ei rajoita minkään
 muun sellaisen kansainvälisen sopimuksen
 soveltamista, jossa käsitellään lasten ja per-
 heiden suojelun yhteydessä esiin tulevia eri-

F. Other matters

Article 13

*Mediation or other processes to resolve dis-
 putes*

In order to prevent or resolve disputes or to
 avoid proceedings before a judicial authority
 affecting children, Parties shall encourage the
 provision of mediation or other processes to
 resolve disputes and the use of such proces-
 ses to reach agreement in appropriate cases
 to be determined by Parties.

Article 14

Legal aid and advice

Where internal law provides for legal aid or
 advice for the representation of children in
 proceedings before a judicial authority affect-
 ing them, such provisions shall apply in rela-
 tion to the matters covered by Articles 4 and
 9.

Article 15

*Relations with other international instru-
 ments*

This Convention shall not restrict the ap-
 plication of any other international instru-
 ment which deals with specific issues arising
 in the context of the protection of children

tyiskysymyksiä, jonka sopimuspuoli tämän yleissopimuksen sopimuspuoli on tai tulee olemaan.

and families, and to which a Party to this Convention is, or becomes, a Party.

III LUKU

CHAPTER III

Pysyvä komitea

Standing Committee

16 artikla

Article 16

Pysyvän komitean perustaminen ja tehtävät

Establishment and functions of the Standing Committee

1 Tätä yleissopimusta varten perustetaan pysyvä komitea.

1 A Standing Committee is set up for the purposes of this Convention.

2 Pysyvän komitean tulee tarkastella tähän yleissopimukseen liittyviä ongelmia. Se voi erityisesti:

2 The Standing Committee shall keep under review problems relating to this Convention. It may, in particular:

a tarkastella kaikkia asiaan liittyviä kysymyksiä, jotka liittyvät yleissopimuksen tulkintaan tai täytäntöönpanoon. Pysyvän komitean yleissopimuksen täytäntöönpanoa koskevat johtopäätökset voidaan esittää suosituksina; suositukset tulee hyväksyä kolmen neljäsosan enemmistöllä annetuista äänistä,

a consider any relevant questions concerning the interpretation or implementation of the Convention. The Standing Committee's conclusions concerning the implementation of the Convention may take the form of a recommendation; recommendations shall be adopted by a three-quarters majority of the votes cast;

b ehdottaa muutoksia yleissopimukseen ja tutkia 20 artiklan mukaisesti ehdotettuja muutoksia,

b propose amendments to the Convention and examine those proposed in accordance with Article 20;

c antaa neuvoja ja apua sellaisille kansallisille toimielimille, joilla on 12 artiklan 2 kappaleessa esitetyjä tehtäviä ja edistää niiden välistä kansainvälistä yhteistyötä.

c provide advice and assistance to the national bodies having the functions under paragraph 2 of Article 12 and promote international co-operation between them.

17 artikla

Article 17

Kokoonpano

Composition

1 Jokaisella sopimuspuolella voi olla pysyvässä komiteassa yksi tai useampi edustaja. Jokaisella sopimuspuolella on yksi ääni.

1 Each Party may be represented on the Standing Committee by one or more delegates. Each Party shall have one vote.

2 Jokaisella 21 artiklassa mainitulla valtiolla, joka ei ole tämän yleissopimuksen sopimuspuoli, voi olla tarkkailija pysyvässä komiteassa. Sama koskee kaikkia muita valtioita tai Euroopan yhteisöä sen jälkeen, kun ne on kutsuttu liittymään yleissopimukseen 22 artiklan määräysten mukaisesti.

2 Any State referred to in Article 21, which is not a Party to this Convention, may be represented in the Standing Committee by an observer. The same applies to any other State or to the European Community after having been invited to accede to the Convention in accordance with the provisions of Article 22.

3 Jollei sopimuspuoli ole vähintään yhtä kuukautta ennen kokousta ilmoittanut pääsih-

3 Unless a Party has informed the Secretary General of its objection, at least one month

teerille vastalauseestaan, pysyvä komitea voi kutsua seuraavat tarkkailijoina osallistumaan kaikkiin sen kokouksiin tai yhteen kokoukseen tai osaan kokousta:

- minkä tahansa valtion, johon ei viitata edellä 2 kappaleessa,
- Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksien komitean,
- Euroopan yhteisön,
- minkä tahansa kansainvälisen hallitusten välisen toimielimen,
- minkä tahansa kansainvälisen yksityisen toimielimen, jolla on yksi tai useampia 12 artiklan 2 kappaleessa mainittuja tehtäviä,
- minkä tahansa kansallisen, julkisen tai yksityisen toimielimen, jolla on yksi tai useampi 12 artiklan 2 kappaleessa mainituista tehtävistä.

4 Pysyvä komitea voi vaihtaa tietoja sellaisten järjestöjen kanssa, jotka käsittelevät lasten oikeuksien käyttöä.

before the meeting, the Standing Committee may invite the following to attend as observers at all its meetings or at one meeting or part of a meeting:

- any State not referred to in paragraph 2 above;
- the United Nations Committee on the Rights of the Child;
- the European Community;
- any international governmental body;
- any international non-governmental body with one or more functions mentioned under paragraph 2 of Article 12;
- any national governmental or non governmental body with one or more functions mentioned under paragraph 2 of Article 12.

4 The Standing Committee may exchange information with relevant organisations dealing with the exercise of children's rights.

18 artikla

Kokoukset

1 Kun kolme vuotta on kulunut tämän yleissopimuksen voimaantulopäivämäärästä lukien, ja Euroopan neuvoston pääsihteerin aloitteesta milloin tahansa tämän päivämäärän jälkeen, pääsihteeri kutsuu pysyvän komitean koolle.

2 Pysyvä komitea voi tehdä päätöksiä vain jos vähintään puolet sopimuspuolista on läsnä.

3 Jollei 16 ja 20 artiklasta muuta johdu, pysyvä komitea tekee päätökset läsnä olevien jäsenten enemmistöllä.

4 Jollei tämän yleissopimuksen määräyksistä muuta johdu, pysyvä komitea laatii itse omat menettelytapasääntönsä ja kaikkien tähän yleissopimukseen kuuluvien tehtävien suorittamiseksi mahdollisesti asettamiensa työryhmien menettelytapasäännöt.

Article 18

Meetings

1 At the end of the third year following the date of entry into force of this Convention and, on his or her own initiative, at any time after this date, the Secretary General of the Council of Europe shall invite the Standing Committee to meet.

2 Decisions may only be taken in the Standing Committee if at least one-half of the Parties are present.

3 Subject to Articles 16 and 20 the decisions of the Standing Committee shall be taken by a majority of the members present.

4 Subject to the provisions of this Convention the Standing Committee shall draw up its own rules of procedure and the rules of procedure of any working party it may set up to carry out all appropriate tasks under the Convention.

19 artikla

Pysyvän komitean raportit

Jokaisen kokouksensa jälkeen pysyvä ko-

Article 19

Reports of the Standing Committee

After each meeting, the Standing Commit-

mitea toimittaa sopimuspuolille ja Euroopan neuvoston ministerikomitealle raportin keskusteluistaan ja kaikista tekemistään päätöksistä.

tee shall forward to the Parties and the Committee of Ministers of the Council of Europe a report on its discussions and any decisions taken.

IV LUKU

Muutokset yleissopimukseen

20 artikla

1 Sopimuspuolen tai pysyvän komitean ehdottamista muutoksista tämän yleissopimuksen artikloihin tulee ilmoittaa Euroopan neuvoston pääsihteerille ja tämän tulee toimittaa tiedot niistä vähintään kaksi kuukautta ennen pysyvän komitean seuraavaa kokousta Euroopan neuvoston jäsenvaltioille, kaikille allekirjoittajille, kaikille sopimuspuolille, kaikille valtioille, joita on pyydetty allekirjoittamaan tämä yleissopimus 21 artiklan määräysten mukaisesti ja kaikille sellaisille valtioille tai Euroopan yhteisölle, joita on pyydetty liittymään siihen 22 artiklan määräysten mukaisesti.

2 Pysyvä komitea tutkii edellä olevan kapaleen määräysten mukaisesti ehdotetut muutokset ja alistaa kolmen neljäsosan enemmistöllä annetuista äänistä hyväksytyt tekstit ministerikomitealle hyväksyttäväksi. Hyväksymisen jälkeen teksti toimitetaan sopimuspuolten hyväksyttäväksi.

3 Muutos tulee voimaan sen kuukauden ensimmäisenä päivänä, joka alkaa yhden kuukauden kuluttua päivästä, jolloin kaikki sopimuspuolet ovat ilmoittaneet pääsihteerille, että ne ovat hyväksyneet muutoksen.

V LUKU

Loppumääräykset

21 artikla

Allekirjoittaminen, ratifiointi ja voimaantulo

1 Tämä yleissopimus on avoinna allekirjoittamista varten Euroopan neuvoston jäsenvaltioille ja niille ulkopuolisille valtioille, jotka ovat osallistuneet sen laatimiseen.

CHAPTER IV

Amendments to the Convention

Article 20

1 Any amendment to the articles of this Convention proposed by a Party or the Standing Committee shall be communicated to the Secretary General of the Council of Europe and forwarded by him or her, at least two months before the next meeting of the Standing Committee, to the member States of the Council of Europe, any signatory, any Party, any State invited to sign this Convention in accordance with the provisions of Article 21 and any State or the European Community invited to accede to it in accordance with the provisions of Article 22.

2 Any amendment proposed in accordance with the provisions of the preceding paragraph shall be examined by the Standing Committee which shall submit the text adopted by a three-quarters majority of the votes cast to the Committee of Ministers for approval. After its approval, this text shall be forwarded to the Parties for acceptance.

3 Any amendment shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of one month after the date on which all Parties have informed the Secretary General that they have accepted it.

CHAPTER V

Final clauses

Article 21

Signature, ratification and entry into force

1 This Convention shall be open for signature by the member States of the Council of Europe and the non member States which have participated in its elaboration.

2 Tämä yleissopimus on ratifioitava tai hyväksyttävä. Ratifiointi- tai hyväksymiskirjat talletetaan Euroopan neuvoston pääsihteerin huostaan.

3 Tämä yleissopimus tulee voimaan sen kuukauden ensimmäisenä päivänä, joka alkaa kolmen kuukauden kuluttua päivästä, jolloin kolme valtiota, joista ainakin kaksi on Euroopan neuvoston jäsenvaltiota, on ilmaissut suostumuksensa noudattaa yleissopimusta edellä olevan kappaleen määräysten mukaisesti.

4 Allekirjoittajan osalta, joka myöhemmin ilmaisee suostumuksensa noudattaa yleissopimusta, sopimus tulee voimaan sen kuukauden ensimmäisenä päivänä, joka alkaa kolmen kuukauden kuluttua päivästä, jolloin sen ratifioimis- tai hyväksymiskirjat on talletettu.

2 This Convention is subject to ratification, acceptance or approval. Instruments of ratification, acceptance or approval shall be deposited with the Secretary General of the Council of Europe.

3 This Convention shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date on which three States, including at least two member States of the Council of Europe, have expressed their consent to be bound by the Convention in accordance with the provisions of the preceding paragraph.

4 In respect of any signatory which subsequently expresses its consent to be bound by it, the Convention shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of the deposit of its instrument of ratification, acceptance or approval.

22 artikla

Ulkopuoliset valtiot ja Euroopan yhteisö

1 Tämän yleissopimuksen tultua voimaan Euroopan neuvoston ministerikomitea voi, joko omasta aloitteestaan tai pysyvän komitean ehdotuksesta ja neuvoteltuaan sopimuspuolten kanssa, pyytää Euroopan neuvoston ulkopuolista valtiota, joka ei ole osallistunut yleissopimuksen laadintaan, sekä Euroopan yhteisöä, liittymään tähän yleissopimukseen Euroopan neuvoston perustamissopimuksen 20 artiklan d kohdassa esitetyllä enemmistöpäätöksellä ja niiden sopimusvaltioiden edustajien yksimielisellä päätöksellä, jotka ovat oikeutettuja istumaan ministerikomiteassa.

2 Jokaisen liittyvän valtion tai Euroopan yhteisön osalta yleissopimus tulee voimaan sen kuukauden ensimmäisenä päivänä, joka alkaa kolmen kuukauden kuluttua päivästä, jolloin sen liittymiskirjat on talletettu Euroopan neuvoston pääsihteerin huostaan.

Article 22

Non member States and the European Community

1 After the entry into force of this Convention, the Committee of Ministers of the Council of Europe may, on its own initiative or following a proposal from the Standing Committee and after consultation of the Parties, invite any non-member State of the Council of Europe, which has not participated in the elaboration of the Convention, as well as the European Community to accede to this Convention by a decision taken by the majority provided for in Article 20, subparagraph d of the Statute of the Council of Europe, and by the unanimous vote of the representatives of the contracting States entitled to sit on the Committee of Ministers.

2 In respect of any acceding State or the European Community, the Convention shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of deposit of the instrument of accession with the Secretary General of the Council of Europe.

23 artikla

Alueellinen soveltaminen

1 Valtio voi allekirjoittaessaan tai tallettaessaan ratifioimis-, hyväksymis- tai liittymiskirjansa määrittellä alueen tai alueet, joissa tätä yleissopimusta sovelletaan.

2 Sopimuspuoli voi milloin tahansa myöhemmin Euroopan neuvoston pääsihteerille osoitetulla selityksellä laajentaa tämän yleissopimuksen soveltamisen jollekin muulle alueelle, joka täsmennetään selityksessä ja jonka kansainvälisistä suhteista se on vastuussa tai jonka puolesta sillä on valtuudet tehdä sitoumuksia. Sellaisen alueen osalta yleissopimus tulee voimaan sen kuukauden ensimmäisenä päivänä, joka alkaa kolmen kuukauden kuluttua päivästä, jolloin pääsihteerin on vastaanottanut tällaisen selityksen.

3 Kahden edellä olevan kappaleen nojalla tehdyt selitykset voidaan kyseisessä selityksessä määritellyn alueen osalta sanoa irti pääsihteerille osoitetulla ilmoituksella. Irtisanominen tulee voimaan sen kuukauden ensimmäisenä päivänä, joka alkaa kolmen kuukauden kuluttua päivästä, jolloin pääsihteerin on vastaanottanut tällaisen ilmoituksen.

Article 23

Territorial application

1 Any State may, at the time of signature or when depositing its instrument of ratification, acceptance, approval or accession, specify the territory or territories to which this Convention shall apply.

2 Any Party may, at any later date, by a declaration addressed to the Secretary General of the Council of Europe, extend the application of this Convention to any other territory specified in the declaration and for whose international relations it is responsible or on whose behalf it is authorised to give undertakings. In respect of such territory the Convention shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of receipt of such declaration by the Secretary General.

3 Any declaration made under the two preceding paragraphs may, in respect of any territory specified in such declaration, be withdrawn by a notification addressed to the Secretary General. The withdrawal shall become effective on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of receipt of such notification by the Secretary General.

24 artikla

Varaumat

Yleissopimukseen ei saa tehdä varaumia.

Article 24

Reservations

No reservation may be made to the Convention.

25 artikla

Irtisanominen

1 Sopimuspuoli voi milloin tahansa irtisanoa tämän yleissopimuksen Euroopan neuvoston pääsihteerille osoitetulla ilmoituksella.

2 Irtisanominen tulee voimaan sen kuukauden ensimmäisenä päivänä, joka alkaa kol-

Article 25

Denunciation

1 Any Party may at any time denounce this Convention by means of a notification addressed to the Secretary General of the Council of Europe.

2 Such denunciation shall become effective on the first day of the month following the

men kuukauden kuluttua päivästä, jolloin pääsihteeri on vastaanottanut ilmoituksen.

expiration of a period of three months after the date of receipt of notification by the Secretary General.

26 artikla

Article 26

Ilmoitukset

Notifications

Euroopan neuvoston pääsihteeri ilmoittaa Euroopan neuvoston jäsenvaltioille, kaikille allekirjoittajille, kaikille sopimuspuolille ja kaikille muille valtioille tai Euroopan yhteisölle, jota on pyydetty liittymään tähän yleissopimukseen:

- a allekirjoittamisista,
- b ratifioimis-, hyväksymis- tai liittymiskirjojen tallettamisista,
- c tämän yleissopimuksen 21 tai 22 artiklan mukaisista voimaantulopäivistä,
- d 20 artiklan mukaisesti hyväksytyistä muutoksista ja päivästä, jolloin tällainen muutos tulee voimaan,
- e 1 ja 23 artiklojen määräysten nojalla tehdyistä selityksistä,
- f 25 artiklan määräysten mukaisesti tehdyistä irtisanomisista,
- g muista toimista, ilmoituksista tai tiedonannoista, jotka liittyvät tähän yleissopimukseen.

The Secretary General of the Council of Europe shall notify the member States of the Council, any signatory, any Party and any other State or the European Community which has been invited to accede to this Convention of:

- a any signature;
- b the deposit of any instrument of ratification, acceptance, approval or accession;
- c any date of entry into force of this Convention in accordance with Articles 21 or 22;
- d any amendment adopted in accordance with Article 20 and the date on which such an amendment enters into force;
- e any declaration made under the provisions of Articles 1 and 23;
- f any denunciation made in pursuance of the provisions of Article 25;
- g any other act, notification or communication relating to this Convention.

Tämän vakuudeksi alla mainitut ovat asianmukaisesti valtuutettuina allekirjoittaneet tämän yleissopimuksen.

In witness whereof, the undersigned, being duly authorised thereto, have signed this Convention.

Tehty Strasbourgissa 25 päivänä tammikuuta 1996 yhtenä englannin- ja ranskankielisenä kappaleena, jonka molempien tekstit ovat yhtä todistusvoimaiset ja joka talletetaan Euroopan neuvoston arkistoon. Euroopan neuvoston pääsihteeri toimittaa oikeaksi todistetut jäljennökset kaikille Euroopan neuvoston jäsenvaltioille, ulkopuolisille valtioille, jotka ovat osallistuneet tämän yleissopimuksen laatimiseen, Euroopan yhteisölle ja kaikille valtioille, joita on pyydetty liittymään tähän yleissopimukseen.

Done at Strasbourg, the 25th January 1996, in English and French, both texts being equally authentic, in a single copy which shall be deposited in the archives of the Council of Europe. The Secretary General of the Council of Europe shall transmit certified copies to each member State of the Council of Europe, to the non-member States which have participated in the elaboration of this Convention, to the European Community and to any State invited to accede to this Convention.